

Potujemo skozi čas

Moji babici je njena babica pripovedovala

OŠ Stična

OŠ Stična

Letnik 6, številka 2

Marec, 2013

Časopis
Potujemo skozi čas
je izdala OŠ Stična,
Cesta 2. grupe odredov 40,
1295 Ivančna Gorica,
ravnatelj Marjan Potokar.

Časopis izhaja v sklopu izbirnih predmetov SRD, OPK, SSK (etnologija)
in zgodovinskega krožka.

Glavna urednica:
Zlata Kastelic, prof.

Tehnična urednika:
Mojca Hrvatin, prof.
Žiga Jan Muhič, učenec 9. c

Fotografije:
Zlata Kastelic
Kristijan Rešetič
Barbara Tomše
Tanja Črnivec

MOJI BABICI JE NJENA BABICA PRIPOVEDOVALA

23. 3. 2013 smo se mladi raziskovalci naše preteklosti zbrali petič. Tokrat v Zagradcu. Na naši podružnični šoli, ki je kmalu ne bo več. Zgrajena je bila leta 1968, pouk v njej pa se je pričel 5. septembra istega leta. Umaknila se bo sodobnejši šoli.

Učenke in učence izbirnega predmeta etnologija (OPK, SRD, SSK) in člane zgodovinskega krožka z matične šole so sprejeli prijazni, svetli prostori, polni življenja in otroškega živžava. Na raziskovalnem taboru so namreč sodelovali tudi učenke in učenci od 1. do 5. razreda z vodjo šole Slavko Nahtigal in učiteljicami Anico Grčman, Vanjo Peček Janoš, Tanjo Črnivec, Alenko Puš, Barbaro Tomše, kuharico Marinko Štravs in hišnikom Jožetom Rusom.

Zadnja leta se zberemo pred veliko nočjo – da obudimo spomine na doživetja ob tem lepem prazniku – hkrati pa spoznavamo tudi zgodovino šole, kraja, njegove kulturne in naravne posebnosti.

Začeli smo z zajtrkom, z mlekom in s polento, vsak pa je za malico v “škrniclju” dobil še jabolko, kos kruha in pecivo, ki so ga napekle mame in babice v okviru Društva kmečkih žena. Njihova predsednica Helena Žnidaršič je nekaj časa preživela z nami.

K sodelovanju smo pritegnili tudi krajane in ljubitelje ljudskega izročila. Kitni Vrh z okolico nam je razkazal Slavko Blatnik, delovanje Gasilskega društva Zagradec Slavko Ferlin, čebelarje sta “zastopala” Marjan Volaj in Sabina Zaletelj, Janez Ivan Rošelj nam je povedal marsikatero zanimivo zgodbico in anekdoto iz življenja ljudi v teh krajih. Odlično je poučen tudi o zgodovini kraja. Janez Mohorčič nas je učil plesti košare, Andrejka Butara je pomagala izdelovati punčke iz cunj, Nataša Blatnik in Nada Seliškar sta priskočili na pomoč pri izdelavi rož iz “krep” papirja. Stane Kastelic pa nas že nekaj let uči izdelovati butare.

Na raziskovalnem taboru, ki je postal že tradicionalen, kot v pozdravnem nagovoru rad poudari naš ravnatelj Marjan Potokar, so sodelovali tudi učitelji in učiteljice iz matične šole. Več o tem smo napisali v etnološkem časopisu Potujemo skozi čas, ki na naši šoli izhaja že šesto leto. Prireditev si lahko učenke in učenci matične šole ogledajo tudi na “prikazovalniku” šolskih dogajanj in na spletni strani šole.

Nekaj delavnic smo že omenili. Dodajmo še druge dejavnosti: barvali smo pirhe, okušali čaje iz babičine skrinje, pripravili velikonočni jerbasa, vezli oz. “štikali”, plesali, obudili spomin na otroške igre v prostem času. Poslikali smo nekaj panjskih končnic, spoznavali “modne smernice” v stari šoli. Pripravili smo tudi razstavo otroških sklikanic, ki so izhajale pred več kot tridesetimi leti, kotiček s šolskim računalom, staro klopjo, z zemljevidi, s stenskimi slikami, starimi učbeniki ... Sposodili smo si jih v našem šolskem muzejčku, ki domuje na podružnični šoli na Muljavi.

Posebnost naše razstave so bile vezenine Nade Jevnikar, po domače Skupkove, babice naše učiteljice Anke Švigelj Koželj. Pridružili smo jim še velikonočne prte.

“Časovni stroj” smo temeljito zavrteli nazaj. Obiskala nas je namreč “šolska nadzornica”, ki je na šolo v Zagradcu prišla kar s “kufrom”. Temeljito se je namenila pregledati življenje in delo na šoli. Začela je s čistočo rok, lak na nohtih je bil zanjo novost – predlagala je uporabo sirkove krtače!!! Preizkusila je lepopisje, tudi kakšno glavo si je ogledala nekoliko поблиže, pa šibo je imela s seboj. To je bilo smeha in zabave!

Za kosilo nas je kuharica z matične šole presenetila z enolončnico in s "štrudljem". Posladkali smo se lahko tudi z medom v čebelarški delavnici, še prej smo seveda morali izdelati satnico, nekateri pa svečo iz naravnega voska. Ta dejavnost je bila najbolj všeč najmlajšim udeležencem tabora.

Mentorice smo bile vesele rdečih nageljnov, ki jih je prinesla predsednica KS Biljana Gartner za materinski dan in lepo organizirano dopoldne.

Radi bi ohranili naša druženja. Tudi z učitelji. Pozdravit so nas prišli dolgoletni vodja šole Ciril Mišmaš, učiteljica Anica Orel in pomočnica ravnatelja Lidija Zajc. Nekatere smo tudi povprašali o njihovih doživetjih v času poučevanja v Zagradcu.

Vračamo se v preteklost, ohranjamo svoje korenine, dedki in babice nas pred prihodom na tabor "opremijo" z marsikaterim spominom, ki ga zapišemo. Pa komunikacija in delo v skupinah, strpnost, sobivanje, sodelovanje otrok in odraslih. Upoštevanje razlik v letih, dojemanje vsebin, sprejemnje znanja in veščin – na našem taboru ni sledu o izključevanju drugačnosti – učimo se vsi, eden od drugega!

Zlata Kastelic, vodja tabora

prof. slovenščine in učiteljica zgodovine

ter etnologije na OŠ Stična

Raziskovalci smo se zbrali v Zagradcu, na naši podružnični šoli.

POTEK RAZISKOVALNEGA TABORA V ZAGRADCU

8.00	prihod v Zagradec
8. 30 – 9.00	zajtrk: polenta z mlekom
9.00 -11.00	delo po skupinah
11.00	malica: kruh in jabolko; domače dobrote; ogled dela drugih skupin
11.30-12.00	delo v skupini, priprava na predstavitev
12.00	kosilo: enolončnica in jabolčni zavitek
12. 30 – 13.00	še zadnje priprave na predstavitev
13.00 – 14.00	predstavitev po skupinah
14.00	odhod domov

Za zajtrk smo jedli polento in mleko. Jed delita kuharica Marinka Štravs in učiteljica Alenka Puš; pomagata učiteljici Jožica Jevnikar in Natalija Gabrijel. Učenki Tjaša Zupančič, 3. r. in Alja Miklič, 3. r., čakata na svojo »porcijo«.

DEJAVNOSTI

1. Izdelava rož iz “krep” papirja
2. Barvanje pirhov
3. Izdelava butar
4. Pletenje košar
5. Čaji iz babičine skrinje
6. Velikonočni žegenj
7. Vezenje – “štikanje”
8. Izdelava igrač
9. Otroški ljudski plesi
10. Otroške igre – gumi tvist, ristanc...
11. Poslikava panjskih končnic
12. Čebelarstvo – izdelava satnic
13. Spomini na šolo
14. Zagradec in okolica – geografske značilnosti
15. Kitni vrh in njegove posebnosti
16. Fužinarstvo v Zagradcu
17. Modni trendi v šoli: oblačila
18. Gasilsko društvo Zagradec
19. Razstava:
 - velikonočni prti
 - ročno delo Nade Jevnikar iz Zagradca, Skupkove Nade
 - otroške slikanice
 - stoji učilna zidana
20. Pevski zbor
21. Zaključna prireditev

Ravnatelj OŠ Stična, Marjan Potokar in vodja podružnične šole Slavka Nahtigal.

Delavnice v »polnem teku«.

1. ODPIRAMO VRATA ...

LETNICE, ZAPISANE V SPOMINU

Leto 1852: šola je cerkvena enorazrednica.

Leto 1864: šola je še vedno cerkvena, v pritlični mežnariji.

Leto 1873: mežnarija je bila prenovljena v šolsko poslopje, enorazrednica.

Leto 1912/1913: ustanovljena je dvorazrednica.

Leto 1909: uvedena je ponavljalna šola brez nedeljskih tečajev.

Leto 1919: s 1. januarjem so v novi državi SHS ljudske šole podržavili, tudi šolo v Zagradcu, učitelji so postali državni uradniki.

Leto 1925: šola postane trirazrednica.

Leto 1933: šola postane trirazredna.

Leto 1938: šola postane petrazredna; en razred je v gasilskem domu.

Leto 1941/1942: šola postane šestrazredna. Občasno dela partizanska šola v Andrejkatovem mlinu na desni strani Krke.

Leto 1945: šola je petrazredna z 220 učenci in s tremi učitelji.

Leto 1958: nekaj učencev se prešola v 5. razred v Stično, na nižjo gimnazijo.

Leto 1960: pouk obiskuje 100 učencev od 1. do 8. razreda.

Od leta 1962 do 1965: šola v Zagradcu postane podružnična šola šole v Ambrusu.

Šolsko leto 1964/1965: šola postane podružnica osnovne šole v Stični. Po končanem 4. razredu se učenci vozijo na centralno šolo v Stični – v samostan.

Leto 1967: v Zagradcu se je pričela gradnja nove šole.

Leto 1968: zgrajena je nova šola v Zagradcu. Odprtje šole – 20. julij 1968.

Od leta 1980: v Zagradcu tudi mala šola.

Leto 1981/1982: učenci od 5. do 8. razreda so začeli hoditi v novo šolo v Ivančni Gorici.

Od leta 1995/96 so na šoli 4 samostojni oddelki od 1. do 4. razreda.

Leto 1998: Občina Ivančna Gorica postane ustanoviteljica javnega vzgojno-izobraževalnega zavoda OŠ Stična. V njeno sestavo sodi tudi podružnična šola v Zagradcu.

Leto 2003/2004: uvedba 9-letne šole v Zagradcu.

Zapisala: Zlata Kastelic, prof.

IZ ZGODOVINE ŠOLSKIH KRONIK

Iz Šolske kronike enorazredne, pozneje 4-razredne in 5-razredne ljudske šole v Zagradcu sem izbrskala nekaj zanimivih podatkov, ki jih v tem zapisu povzemam.

Izbrala sem leto 1914/1915; 1. svetovna vojna se je že začela. Pregledala sem tudi šolsko leto 1940/1941, ko se je začela 2. svetovna vojna.

Kroniko hranijo v Zgodovinskem arhivu v Ljubljani.

Šolsko leto 1914/1915

1. svetovna vojna. V polnem zamahu. Šolsko leto se je začelo šele 4. novembra kot običajno – “s sveto mašo”.

Kako je prišlo do vojne? V kroniki so kratki povzetki:

- dne 28. junija 1914 je bil v Sarajevu umorjen prestolonaslednik Ferdinand in njegova soproga Zofija;
- 26. julija 1914 je bila razglašena mobilizacija in 27. julija so odšli v vojake vsi za vojsko sposobni moške in fantje.

Vojna ni prizanesla niti Zagradcu niti okolici in njenim prebivalcem. Mobiliziran je bil tudi “nadučitelj” Henrik Lobe, zato je njegovo delo prevzela učiteljica Julija Berlan.

Šoloobvezni otroci so nenadoma sprejeli še eno vlogo: postali so “varuhi domov in skoraj edini delavci na kmetijah”.

Ponavljalna šola se je zaključila že 1. 4. 1915, 1. razred je obiskoval pouk v petek in v soboto, 2. razred pa le v nedeljo. Obisk je bil nereden.

Šolsko leto so zaključili 28. junija 1915, šolskih nadzornikov pa v šolo to šolsko leto tudi ni bilo. Nekateri so bili mobilizirani.

Otroci so v šoli po svoje prispevali za očete, brate in druge vojake na fronti: za njih so pletli zimske obleke. To so bila tudi edina ročna dela v šoli.

Število otrok v šoli:

Nižja skupina	Višja skupina	Ponavljalna šola
42 dečkov	36 dečkov	20 dečkov
37 deklic	36 deklic	16 deklic
Skupaj: 79	Skupaj: 72	Skupaj: 36

Šolo v Zagradcu je leta 1914/1915 obiskovalo 187 učenk in učencev.

Šolsko leto 1940/1941

1. Učne moči (strokovni delavci)

Število učencev je v četrto stoletje poskočilo na 300. Tudi število učni moči je naraslo na pet. V začetku šolskega leta so v Zagradcu poučevali: Marija Samec (1. razred), Bogomira Škedl (2. razred), Vera Ficko (3. razred), Marija Šolar (4. razred), Franc Povše (5. razred).

Šolska upraviteljica je bila Vera Ficko, šolo pa je nadzoroval Franc Žukovec. 17. junija 1941 je na šoli opravil "vizitacijo" škof dr. Gregorij Rožman.

Med šolskim letom je prišlo do naslednjih sprememb:

- z odlokom banske uprave z dne 24. 10. 1940 (12062/2) je bil v Zagradcu odobren 6. oddelek, vendar za izvedbo ni bilo dovolj učiteljev. Tako je ostalo "po starem";
- 5. novembra 1940 je bil razrešen učitelj Franjo (Franc) Povše – premeščen v kraj Čepље pri Starem trgu ob Kolpi, okraj Črnomelj;
- 5. 1. 1940 je bila "razrešena službovanja" na šoli v Zagradcu učiteljica Bogomira Škedl in premeščena v Bele Vode, okraj Slovenj Gradec;
- 1. 12. 1940 je bil iz Dobropolja "na tukajšnjo šolo" premeščen učitelj Stanislav Šuler, 20. 5. 1941 pa na lastno željo v Log pri Ljubljani;
- 28. 2. 1941, 20. maja, je v Zagradcu začel učiti Jože Drinovec (prišel iz Borovnice) – pripravnik; istočasno je začela učiti tudi Irena Robič iz Ljubljane – prav tako pripravnica;
- 31. 8. 1941 je bil v Zagradec na lastno željo premeščen učitelj pripravnik Vladislav Birsa. Prej je služboval na Mavrlenu, okraj Črnomelj.

2. Proslave in prosti dnevi v šolskem letu, dejavnosti

Proslave so bile namenjene:

- rojstnemu dnevu Njegovega Veličanstva Kralju Petru II. (6. septembra);
- sledila je Slomškova proslava (24. septembra);
- praznik Ujedinjenja (ustanovitev SHS – 1. decembra);
- vsaka proslava se je pričela z mašo, tudi začetek in zaključek šolskega leta.

Prosti dnevi:

- od 3. do 9. oktobra 1940: prosto zaradi trgatve;
- od 23. decembra 1940 do 12. januarja 1941: božične počitnice;
- od 3. do 8. aprila: prekinitev pouka po odredbi ministrstva;
- od 9. do 23. aprila; velikonočni "šolski odmor".

Dejavnosti - poleg izvajanja pouka:

- 1. september 1940: vpis novincev;
- 2. september 1940: "služba božja";
- 20. novembra 1940: verske vaje;
- 24. marec 1941: velikonočne verske vaje;
- 25. aprila 1940: Markova procesija;
- 1. maja 1941: procesija pred vnebohodom;
- 17. junija 1941: birma v Zagradcu;
- 30. junij: zaključek šolskega leta z mašo, s podelitvijo spričeval in z razlago šolske upraviteljice, Vere Ficko, o pomenu ustanovitve Ljubljanske pokrajine;

- 5. julij 1941: Zagradec je obiskala "sanitetna avtokolona". Pregledali so 200 otrok in ugotovili, da je njihovo zdravstveno stanje zadovoljivo.

3. Šolska zgradba

Šolsko poslopje so prenovili v letu 1940: beljenje zunanih površin šole (fasade), prenova stropa med "gornjo in spodnjo šolsko sobo in tal v gornji šolski sobi".

Vsa potrebna dela so se "temeljito izvršila; tako bo odslej šolsko poslopje zopet nekaj časa služilo svojemu namenu", je zapisala v kroniko šolska upraviteljica, Vera Ficko.

4. Dogodki doma in v svetu

- 6. aprila 1941 se je začela vojna med Nemčijo in "bivšo Jugoslavijo".
- Na veliki petek, 4. aprila 1941, so italijanske čete zasedle Ljubljano in del slovenskega ozemlja.
- 3. maja 1941 je bila s kraljevim odlokom ustanovljena Ljubljanska pokrajina kot nova provinca Italijanskega kraljestva.
- Vodja Ljubljanske pokrajine: visoki komisar ekselencja Emilio Grazioli.
- Vodja okraja Novo mesto: komisar dr. Otto Griselli.

5. Število učenk/učencev ob koncu šolskega leta

Oddelek	Razred	Dečki	Deklice	Skupaj	Poučuje
I. oddelek	1. razred	38	34	72	Marija Samec
II.	2. razred	35	20	55	Irena Robič
III.	3. razred	32	19	51	Vera Ficko
IV.	4. razred	24	27	51	Marija Šolar
V.	od 5. do 8. razreda	12	27	39	Jože Drinovec

Zapisala: mag. Marjeta Logar

Šola v Zagradcu je bila zgrajena leta 1968.

GEOGRAFSKA PODOBA POKRAJINE OB ZGORNJI KRKI PRI ZAGRADCU

Materialna, družbena in duhovna kultura naroda je vselej vpeta v geografski prostor in je z njim tesno povezana. Način življenja naših prednikov v veliki meri določajo pokrajinske značilnosti kraja, kot so relief, podnebje, prsti, rastlinstvo, naravna bogastva, prometno omrežje in druge družbeno zgodovinske okoliščine, ki pogojujejo izbor gospodarskih panog (poljedelstvo, živinoreja, vinogradništvo, sadjarstvo, čebelarstvo, fužinarstvo, obrtne dejavnosti), načine obdelovanja zemlje, uporabo določenih kmečkih in gospodinjskih orodij ter pripomočkov, kulinarčne posebnosti, način oblačenja in druženja, migracijske tokove prebivalcev in še kaj. Prav zato geografski oris zagraške pokrajine smiselno dopolnjuje njegovo etnološko podobo in jo predstavlja v vsej njeni celovitosti. Geografska skupina je raziskovala pokrajnotvorne elemente, s posebnim poudarkom na reliefu, kamninah, prsteh, rastlinstvu, rabi tal in tipu poselitve.

Po geografski regionalizaciji je pokrajina okoli Zgradca del Suhe krajine, ene izmed najbolj kraških slovenskih pokrajin. Planotast svet deli dolina reke Krke, ki pri Zgradcu teče v nadmorski višini 250 m. Podolje se tu razširi, zato sta na obeh bregovih razmeroma široki terasi, kjer je večina naselij. Terasa ob robovih prehajajo v višji planotast svet, ki na obravnavanem območju doseže najvišjo točko na jugozahodu s kopastim vrhom Bovljek (695 m). Na severnem delu se planota precej bolj položno dviguje proti Kremenjeku (450 m), nad njo pa se dvigajo še drugi, nekoliko nižji kopasti vrhovi (Golobovec, 437 m, Straža, 460 m).

Pogled iz Češnjic na dolino Krke

Ker je večina pokrajine zgrajena iz apnenca mezozojske starosti, je površje zakraselo in razčlenjeno z vrtačami. Le manjši del gradi dolomit, a se v pokrajinski podobi ne razlikuje bistveno od apnenčastega sosedstva.

Na uravnanem svetu je večina kmetijskih zemljišč, strmejša pobočja nad krško dolino pa so gozdnata, zlasti osojno pobočje na jugu. Prevladuje rjava pokarbonatna prst, na bolj strmih predelih in na dolomitu pa rendzina. Ponekod prst ni sklenjena in se pojavlja polgoli kras z izdanki apnenca na površju.

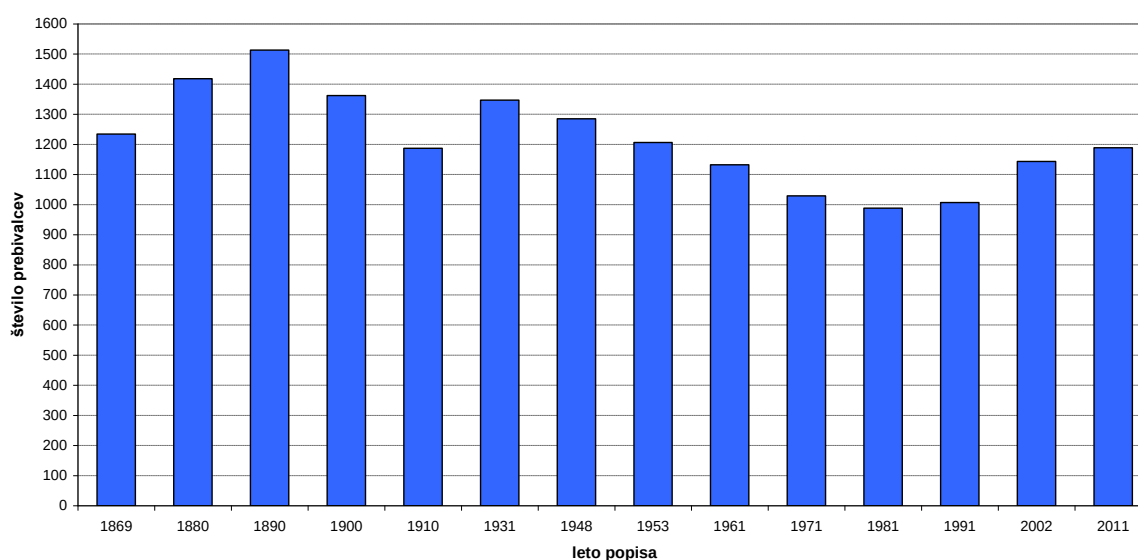
Reka Krka sledi dinarsko usmerjeni tektonski prelomnici. Pri Zgradcu v Krko z desne strani priteče iz močnega kraškega izvira Globočec. Vanj se stekajo vode iz južnega dela Velikolaščanske pokrajine, Dobrepolja in zahodne Suhe krajine. Posebnost Krke med Marinčo vasjo in Zgradcem so štirje odseki lehnajkovih pragov, ki so nastali z izločanjem kalcijevega karbonata iz prenasičene vode. Nastajajo

tudi na mestih, kjer se rečna voda meša s pritoki ali izviri, ki pritečejo z dolomitnega površja (npr. Izer pod Malimi Rebrcami). Odlaganje lehnjaka so pospešili tudi mlinski jezovi. Lehnjak je bil v preteklosti pomemben gradbeni material in v poletnih mesecih so ga žagali v vodi.

Arheološki ostanki, zlasti bogate najdbe pri Valični vasi, kažejo na zgodnjo, prazgodovinsko poselitev te pokrajine. Največji gospodarski razcvet in s tem naraščanje števila prebivalcev je območje beležilo v 19. stoletju v času fužinarstva. Takrat je bila dolina zgornje Krke ena izmed najbolj razvitih slovenskih pokrajin, saj so se poleg fužin iz 16. stoletja in sredi 19. stoletja zgrajene železolivarne ter plavža v Zagradcu razvile še druge dejavnosti, na primer žagarstvo, oglarstvo, strojarstvo in usnjarstvo. Leta 1920 so postavili elektrarno.

Iz prvega uradnega popisa prebivalcev leta 1869 je razvidno, da je v naseljih zagraškega šolskega okoliša živelo 1234 prebivalcev, do leta 1890 pa je število prebivalcev naraslo na 1513. Zanimiv je podatek, da je v teh krajih vse do leta 1953 živelo več ljudi, kot jih živi na tem območju sedaj. Ob zadnjem statističnem popisu leta 2011 število prebivalcev v vseh naseljih skupaj ni preseglo 1200.

Gibanje števila prebivalcev šolskega okoliša Zagradec

Po propadu fužinarstva in zgraditvi dolenjske železnice, ki se je izognila dolini Krke, je pokrajina zaradi odmaknjenosti od glavnih prometnih tokov pridobila agrarni značaj z oznako demografsko ogroženega območja. Prevladala so kmečka gospodarstva. Zaradi pomanjkanja delovnih mest in manj številnih industrijskih obratov v bližnji okolici so se prebivalci začeli odseljevati v mesta. Upadanje števila prebivalcev je trajalo do osemdesetih let preteklega stoletja, nato se je izseljevanje v glavnem ustavilo. Zmanjševal se je tudi delež čistih kmečkih gospodinjstev, saj so se družinski člani zaposlovali v nekmetijskih dejavnostih. V zadnjih treh desetletjih se število prebivalcev znova povečuje, kar gre pripisati boljši prometni dostopnosti in predvsem mobilnosti prebivalcev. Veliko prebivalcev dnevno migrira v zaposlitvena središča izven Suhe krajine.

V zadnjem desetletju smo priča ponovnemu oživljanju kmetijstva. Veliko ljudi je zaradi gospodarske krize izgubilo zaposlitev v industriji ter storitvenih dejavnostih in kot brezposelni so se spet začeli ukvarjati s kmetijstvom. Ugodne naravne in družbene razmere omogočajo razvoj okolju prijaznega podeželskega turizma in storitvenih dejavnosti, na primer obujanje starih obrti, ureditev kolesarskih, izletniških poti in podobno. V prihodnosti bi morali podpreti programe pospeševanja tržnega kmetijstva z zagotovljenim rednim odkupom in prodajo sezonskih pridelkov. Perspektivne se zdijo predvsem turistične, ali celo ekološke kmetije s ponudbo in prodajo domačih, zdravih živil (suho sadje, sadni sokovi, kis, domače pecivo, moka).

Zapisala: Mojca Hrvatini, prof.

FUŽINARSTVO V ZAGRADCU

“Kedaj je začel delovati “norec” ob Krki?”

Iz kronike, ki jo je pisal kaplan v Žužemberku Alojzij Zupanc, smo izpisali nekaj zanimivosti o fužini v Zagradcu.

“Že stari Rimljani in Kelti so dognali, da ima zemlja dokaj več železa, kakor zemlja v Italiji. Začeli so izkoriščati to železo na primitiven način in ga prodajati v Italijo. Najprej so napravili kopo in se oskrbeli z ogljem. Nato so napravili eno peč železne rude, jo grelj z ogljem. Železo se je razstopilo in steklo na dno peči. Tako pridobljena gmota železa se je imenovala “vovk”.

To je bilo potrebno predelati v kovno železo. Zato je bilo potrebno kladivo, ki je krepko in vztrajno udarjalo na nakovalo. Človeške moči so bile prešibke, napor prehud. V ta namen so vpregli vodo, ki naj vzdiguje kladivo. Nastala je prva mehanična naprava “kladivo na Krki”, Dolenjci so tej napravi rekli “norec”, ker je razbijal kot norec. Priprava je bila zelo preprosta in je človeku prihranila mnogo truda.

Gospodstvo gradu Grac – Boštanj – je izrabilo naravno vodno silo z napravo treh mlinov: Štupnikovega, Mušičevega in starega mlina na Bregu ter z napravo “norca” ob Krki z več kovaškimi ognji v bližini norca.

Ta naprava je po vsej verjetnosti starejša kot mlini, ker je silno preprosta in brez vseh zobnih prestav. Vreteno pritiska na vzvod, na katerem je nasajeno 50 kg težko kladivo, ki hitro tolče po razbeljenem železu na nakovalec. Naprava “norca” je lahko služila več kovačem hkrati, zato je bilo v bližini več kovaških ognjev. Kmetje so kupili železo sami in ga nosili prodajat v take kovačije.

Ker je pogosto primanjkovalo železa, so napravili topilnico železa ob Krki in nastala je cela tovarna ali železolivarna. “

Vsekakor je bila železarna na Fužini pri Zagradcu prvo modernejše podjetje za pridobivanje železa na Dolenjskem. Valvazor navaja, da krije potrebe železa na Dolenjskem

Znani gospodarji Fužine v Zagradcu; zanimivosti:

- 1216 Roboton z Graca (Boštanja), zidal grac na Fužini;
- 1568, Luka Warl;
- 1588, Hans Warl, zelo sposoben, “verziran” v upravnih poslih;
- Florjan Kranjc, kmalu umrl, železarno zapustil sinu Luku in ženi;
- 1583, Luka Kranjc in brat Štefan Kranjc, slaba oskrbnika; večkrat dobila opozorili iz Ljubljane, s “kamere – deželnega gospodarstva);
- 1669-1684, Dominik Fanzo;
- 1700, Hans Herward von Auersperg s Turjaka; obrat so temeljito popravili in je bil rentabilen;
- 1754, grof Karol Auersperg, proda fužino za 22.000 goldinarjev;
- železarno kupi Janez Krst. Toman; delavcem je postavil tudi bolnišnico; umrl 1768;
- 1791, Janez pl. Toman von Gurksfeld, dobil pravico kopati rudo v jami; pravi graščak, kupil tudi podložnike;
- Jožef Toman Edler von Ehrenstein, proda 10. 5. 1802 za 15.750 goldinarjev; plemiški naslov si je podelil sam;
- 1802, grof Ludvik Lazarini s Čušperka, kupil za 15. 750 florintov; pozneje vse prodano; grof Larisch Monich, odpustil sposobnega upravitelja Haufa, opusti zagraško tovarno in začne graditi novo v Ponikvah, delala z izgubo;

- Jud Elija z Dunaja, kupi Čušperk in obe tovarni; uniči ves arhiv v Čušperku za zavijalni papir, razproda posestvo,
- nekdanjo tovarno v Ponikvah kupi dobrepoljski župnik Mrkun in jo spremeni v hiralnico ...
- nekdanjo tovarno v Zagradcu, vodno silo in celo parcelo z razvalinami je kupil od Elijevih naslednikov na Dunaju Henrik Lobé, posestnik in učitelj v Zagradcu. Ustanovil je družbo z neomejeno zavezo, ki je postavila na mestu nekdanje tovarne elektrarno (1920-1929). Zaradi nestabilne valute se je dolg 4000 000 din tako povečal, da so obrat prodali oblastni skupščini v Ljubljani leta 1929 za 1000 000din. 3000000 je bilo izgube.
- Štirinajsti gospodar fužine so postale Kranjske deželne elektrarne v Ljubljani.

Po Zupanovih zapisih povzela: Zlata Kastelic, prof.

Puškarna v Zagradcu

Ali ste vedeli, da je v Zagradcu skoraj stala puškarna? Janez Toman pl. Gurksfeld je kot plemič zaprosil za dovoljenje, da postavi puškarno v Zagradcu. Želel je postaviti takšno, kot je bila v Borovljah na Koroškem. Od tam je dobil delavce in strokovnjake. Odločba, ki jo je 1781. leta dobil, pa se je glasila: "Dovoli se zidanje puškarne, ne dovoli pa se naseliti delavce puškarne na Tomanovi zemlji!" Usoda puškarne je bila tako zapečaten! Niso je gradili.

Auerspergi so se maščevali, ker so jim Tomani ubranili tovarno na Dvoru. To se je zgodilo 1764. leta.

Po Zupanovih zapisih povzela: Zlata Kastelic, prof.

2. BABICE IN DEDKI PRIPOVEDUJEJO ...

POMEN VELIKE NOČI

Velika noč je najpomembnejši krščanski praznik. Kristjani na ta dan praznujemo Jezusovo vstajenje od mrtvih. Na veliki petek so Jezusa Kristusa križali, tretji dan po tem, na nedeljo, pa je vstal od mrtvih.

Ta praznik je nadomestil poganski praznik proslavljanja pomladi, ko se po dolgi zimi mrtva narava spet prebudi v življenje.

Velika noč je prvo nedeljo po prvi spomladanski polni Luni. Tako je lahko velika noč med 22. marcem in 25. aprilom. Z dnem velike noči so določeni tudi datumi nekaterih drugih praznikov in tudi pust.

V Sloveniji prazniku rečejo tudi vuzem ali uskrs.

Zapisala: Urška Brlek, 7. c

VELIKI TEDEN

Pred veliko nočjo je štiridesetdnevni post, ki se začne po pustu (pustni torek) na pepelnično sredo. S tem je konec uživanja mesnih jedi, tudi preveč petja, plesa in veseljačenja ni zaželeno.

Zadnja nedelja v postu je cvetna nedelja, spomin na Kristusov prihod v Jeruzalem. Na ta dan nesejo otroci v cerkev k blagoslovu butarice, odrasli pa oljčne vejice. Butarice so okrašene z bršljanom, brinom, oljko, jabolki in s pomarančami. V zadnjem času je postalo zanimivo izdelovanje butar "velikank", ki so velike tudi več kot 10 m in jih mora nesti več odraslih.

Blagoslov butaric, na sliki od leve: Katja Brlek, Jernej Brlek, Izidor Valič, Urška Brlek, Eli Valič in Ana Valič.

Barvanje pirhov pri nas doma, Urška Brlek, Katja Brlek, dedek Marjan Jurkovič; Katja Brlek s pirhom.

VELIKI ČETRTEK

Na veliki četrtek je prvi dan velikonočnih praznikov. Na ta dan se spominjamo zadnje večerje, ko je Jezus v znamenje svoje prisotnosti med njimi svojim učencem dal kruh (Kristusovo telo) in vino (Kristusova kri).

Po zadnji večerji se je z Judeževim poljubom, s katerim je bil Jezus izdan, začelo Jezusovo trpljenje. V znamenje sočutja z njim se takrat pri sv. maši "zavežejo" zvonovi in orgle, ki se ne oglasijo več do sobote zvečer.

VELIKI PETEK

Je dan spomina na Jezusovo smrt. Za kristjane je to dan darovanja Jezusa Kristusa, zato se ta dan ne obhaja sv. maše. Po tradiciji je na veliki petek zapovedan strogi post (ne jemo mesa in se samo 1 x do sitega najemo). Ves dan se v cerkvah ljudje zbirajo pred "božjim grobom" in v tišini premišlujejo ali molijo.

VELIKA SOBOTA

Ta dan je v znamenju blagoslova ognja, vode in velikonočnih jedi. Tudi v Sloveniji imajo jedi določeno simboliko:

- suho meso – šunka simbolizira Kristusovo telo,
- rdeči pirhi so kaplje krvi, ki jo je prelil Jezus,
- hren predstavlja žeblje, s katerimi je bil Jezus pribit na križ,
- potica in ostala peciva (potica je bila včasih vedno pečena v okroglem modelu) pa trnovo krono, ki so jo dali Jezusu na glavo.

Na veliko soboto zvečer se praznuje velikonočna vigilijska sveča, ki v cerkvi gori ob večjih praznikih celo leto. Zvonovi, ki so mirovali od velikega četrтка, se nato med mašo "odvežejo". S tem se konča "mračni čas" in se začne praznovanje Jezusovega vstajenja.

VELIKA NEDELJA ALI VELIKA NOČ

Velika noč je za kristjane praznik Kristusovega vstajenja, s katerim je premagal smrt in pokazal na večno življenje.

Je tudi velik in lep družinski praznik. Po jutranji slavnostni sv. maši, ki se po navadi začne s procesijo, se vsa družina posede okrog mize in prične uživati blagoslovljene jedi – "žegenj" (potica, šunka, hren, pirhi). Žegna naj bi bile deležne tudi domače živali, da bi jih obvaroval boleznim in nesreč.

Po »žegnu« velikonočnih jedi, na sliki od leve: Izidor Valič, Jernej Brlek, Katja Brlek, Urška Brlek, Eli Valič in Marjan Jurkovič

VELIKONOČNI PONEDELJEK

To je dan, ko se spominjamo, kako se je Jezus pridružil dvema učencema. Ta dogodek velja za prvo Jezusovo prikazovanje potem, ko je vstal od smrti.

V zadnjem času je pri nas to dela prost dan. Namenjen je predvsem izletom in druženju s sorodniki, pa tudi tradicionalnim prireditvam, kot so na primer igre s pirhi.

NAVADE OB PRAZNOVANJU VELIKE NOČI

Na velikonočno soboto zjutraj poteka blagoslov ognja in vode. Ta običaj se imenuje tudi obnavljanje ognja. V ta namen se že jeseni ali pozimi odtrgajo v gozdu drevesne gobe in se posušijo na kmečkih pečeh in podstrešjih. Suha goba se potem predre in skozi njo se napelje žica, ker jo je med potjo od posvečenega ognja pri cerkvi do doma treba več čas vrteti, da ne ugasne.

Žegnani ogenj raznašajo po domovih mladi fantje (danes dobijo za to nekaj evrov, včasih pa so bili zadovoljni s pirhom ali pomarančo) in na velikonočno soboto zjutraj se v peči in "šporgetu" zakuri s tem ognjem, z njim se pokadi tudi hiša.

Blagoslov ognja

Goba, s katero se raznaša ogenj

Veliko je iger s pirhi, pobarvanimi jajci. Danes se za igre uporablja prava ali plastična jajca, pomembno je, da se ob tem zabava vsa družina.

Skoraj povsod po Evropi poznajo tudi metanje jajc oziroma prihov na polja, kjer so jih zakopali. Vse to naj bi pomagalo, da bi se življenje spomladi spet obnovilo.

Posebno moč so imele tudi jajčne luščine, ki so jih potresli okrog hiše, da ne bi vanjo med letom prišle kače, kuščarji, polži in krastače.

Iskanje jajc je zelo preprosta igra. Starši jajca skrijejo po stanovanju ali na vrtu, otroci pa jih iščejo. Ne pozabite, kam ste jajca skrili, še posebno, če ste skrili prava.

Kotaljenje jajc: označite start in cilj, nato pa morajo tekmovalci z žlico kotaliti svoje jajce od starta do cilja. Če se tekmovalec svojega jajca dotakne z roko ali ga razbije, je izločen iz igre. Prvi, ki jajce prikotali do cilja, je zmagovalec. Za dodatno veselje poskrbi kotaljenje jajc po hribu navzdol.

Dirka z žlicami: Vsak tekmovalec dobi jajce in žlico, določi se startno in ciljno črto. Vsi tekmovalci se postavijo na startno črto in dajo jajce na žlico. Ob znaku za start vsi stečejo do cilja. Komur jajce pade na tla, se mora vrniti na startno črto in steči znova. Lahko je tekma tudi štafetna, da si tekmovalci predajajo žlico z jajcem ali pa se na poti postavijo ovire. Bolj težka je tekma, če morajo tekmovalci nositi žlico v ustih.

Balincanje z jajci: v središče velikega kroga se postavi jajce. Vsi tekmovalci stojijo ob robu kroga. Vsak ima eno jajce, ki ga z roba kroga zakotali proti središču. Zmaga tisti, ki jajce najbolj približa jajcu v sredini. Če se jajce dotakne središčnega ali razbije, je tekmovalec izključen.

Zapisala: Urška Brlek, 7. c

NA VELIKI PETEK SO PEKLI POTICO IN KRUH

Moja babica se je na veliko noč pripravljala podobno kot mi danes. Pripravljati so se začeli teden dni pred veliko nočjo tako, da so vsako jutro molili. Na veliki četrtek so odšli k maši, na veliki petek pa so pekli potico in kruh ter skuhali šunko. V soboto dopoldan so pobarvali pirhe in v košaro naložili kruh, pirhe, potico, šunko ter hren, popoldan pa so košaro odnesli v cerkev, kjer so jo blagoslovili. V nedeljo zjutraj so odšli k maši, nato pa so zajtrkovali blagoslovljeno hrano. Popoldan so preživeli v krogu družine. Na veliki ponedeljek so obiskali sorodnike in prijatelje.

Tako je veliko noč praznovala moja babica Karolina Meglič, roj. Erjavec. Zdaj je stara 63 let in živi v Mekinjah.

Zapisala: Nina Berdajs, 7. c

JEDI SMO BLAGOSLOVILI V CERKVI

Kot otrok sem se veselila velike noči. Za veliko noč smo vsi dobili svoj kolaček, ki ga je spekla mama. Za velikonočno košaro se je spekel velik kolač in pogača, šunka, pirhi in hren. Vse to se je dalo v košaro in se je neslo v cerkev blagoslovit in z mamo smo šli tudi otroci v cerkev. Na veliko nedeljo se je po maši košara odprla in mama je narezala in postregla blagoslovljene jedi in skodelico čaja. To je bilo za nas veliko veselje. Na veliki četrtek, petek, soboto in nedeljo smo šli vedno tudi k maši. Na veliki ponedeljek nismo počeli nič, ker je bil praznik. Tako je minila lepa velika noč.

Po pripovedi babice Danice Hočevar iz Tolčan 11 (v Tolčane prišla z Brega pri Zagradcu), stara 81 let.

Zapisal: Luka Hočevar, 6. a

PRAZNOVANJE V STARIH ČASIH

Praznik velike noči sledi obdobju 40-dnevnega postnega časa, ki se začne na pepelnico. Moja stara mama pripoveduje, da so v postnem času ljudje živeli skromno, tako kot je pusta narava proti koncu zime in zgodaj spomladi. V tem času ni bilo nobenega veseljačenja, tudi porok ne. Velika noč je pomenila začetek novega življenja, čutilo se je veselje vstalega Jezusa Kristusa, njegove zmage nad smrtjo. Velika noč je kmetom pomenila konec zimskega počitka in začetek kmečkih opravil na poljih.

Velika noč se je praznovala pet dni, od velikega četrтка do velikonočnega ponedeljka. Vse je bilo namenjeno praznovanju in molitvi v cerkvi, na kmetih so opravljali samo najnujnejša dela.

V naših krajih so na veliki četrtek zvečer ljudje šli k maši, kjer so se spomnili Jezusove zadnje večerje.

Tudi na veliki petek so šli v cerkev, kjer so bili obredi v spomin Jezusovega trpljenja. Ta dan je bil tih, brez zvonjenja. Posebnost tega dne je, da so se ljudje držali strogega posta – jedli so le enkrat do sitega. Ta dan so gospodinje pričele s pripravami jedi za žegen. Skuhale so najboljši kos svinjskega mesa, prekajeno šunko, ki so jo v ta namen shranile že pri kolinah. Spekle so boljši kruh, potico (običajno orehovo) ter kolačke. Naredile so pirhe, ki jih niso barvale s takimi barvami, kot jih imamo danes. Takrat ni bilo nobenih barv, uporabljale so naravno barvo čebulnih olupkov. Za žegen so pripravile tudi korenino hrena. Vsa ta živila so dale v lepo košaro, ki so jo pokrile s prtičkom. Prtiček je bil prav poseben, na njem je bil ročno izvezen motiv jagenjčka, ki nosi križ z obešeno zastavo, pod njim pa knjiga s sedmimi označevalnimi trakovi.

Na sobotno jutro so šli k sobotnemu obredu, kjer je bil blagoslov ognja in krstne vode. Ta ogenj so zatem na lesnih gobah raznašali po vseh hišah. Kos tleče gobe so vrgli na ogenj v peči. V cerkvi se je skozi celo soboto molilo pri božjem grobu. Sodelovala je vsa družina. V soboto so gospodinje v cerkev prinesle jedi, ki so jih pripravile dan prej, da jih je duhovnik blagoslovil. Po blagoslovu pa so košaro z jedili skrbno spravile v shrambo, kjer je počakala do velikonočnega zajtrka v nedeljo zjutraj.

Velikonočna nedelja je bila izmed vseh velikonočnih dni najbolj slovesna in praznična. To je bil dan, ki je naznanjal vstalega Jezusa Kristusa. Že ob štirih zjutraj so v cerkvi slovesno pritrkovali z zvonovi, z okoliških hribov pa so pokali možnarji. Cele družine so šle k maši, vsi so bili oblečeni v najboljše obleke (takrat so jim rekli gvant), kar so jih takrat premogli. Maša, velikonočna vigilijska, se je začela s procesijo, veliko se je pelo. Po maši so vsi hiteli domov, kjer so pripravili velikonočni zajtrk in zaužili blagoslovljene jedi. Na ta dan obiski niso bili dovoljeni in tudi otroci se niso potepali po vasi.

Na velikonočni ponedeljek so krstni in birmanski botri obdarili otroke z velikonočnimi kolački in pirhi. V tistih časih (okrog II. svetovne vojne) je bilo vsesplošno pomanjkanje in otroci so bili teh darov zelo veseli, zato so kolačke dolgo skrivali, da jih ne bi kdo ukradel. Pri marsikateri hiši so imeli na ta dan običaj sekanja pirhov. Predvsem so to delali mladi fantje in dekleta. Izmenično so s kovanci ciljali pirh, dokler ni kovanec ostal v pirhu. Tisti, ki ga je zadel, je lahko pobral vse kovance.

Stara mama je povedala, da je bilo po vojni življenje zelo težko. Veliko domov je bilo uničenih, veliko otrok je ostalo brez očetov in v revščini so se težko prebijali skozi vsakdan. Takratna oblast je bila proti veri, zato so mnogi hodili v cerkev skrivaj. Tudi k velikonočni procesiji niso mogli, ker je potekala skozi celo vas in se je takoj videlo, kdo je tam. Spomni se, da so bile učiteljice globoko verne ženske, ki so po vojni hodile v cerkev drugam, kjer jih niso poznali.

Po pripovedovanju Olge Hrovat, 82 let.

Zapisal: Jan Hrovat, 7. a

DEDEK MI JE PRIPOVEDOVAL

Pri nalogi mi je pomagal moj dedek, Metod Kavšek, ki bo letos dopolnil 75 let. Je rojak, kar pomeni, da že celo življenje živi na Škrjančah. To je manjša vasica, nedaleč od Ivančne Gorice.

Pred veliko nočjo se je na domačijah začelo pospravljati vse, od hiš do poslopij, pograbili so po sadovnjakih in vrtovih.

Nato so začeli pripravljati »žegenj« (velikonočni blagoslov), medtem pa se z živalmi na polju ni delalo. To je veljalo od petka od 9. ure zjutraj, pa do sobote do 9. ure zjutraj.

Včasih je žegnanje potekalo precej drugače kot danes. V vsaki vasi je bila ena hiša (na Škrjančah je bila to hiša mojega dedka), v kateri so se zbrali vsi s cele vasi. S seboj so prinesli svoje dobrrote, ki jih je v soboto, ob 9. uri zjutraj prišel »požegnat« (blagoslovit) župnik.

Po žegnanju so nekaj dobrot razdelili živalim, ostalo pa pustili za naslednji dan, nedeljo. Ko so v nedeljo prišli od maše, so na mizo postavili šunko, klobase (vsak je dobil pol, če je bilo), pirhe (vsak je dobil dva), potico, kruh in »šarkelj« (to je potica z rozinami).

Po veliki noči pa je bila bela nedelja, po kateri se je naprej kmetovalo, saj so bili prazniki mimo.

Zapisal: Benjamin Kavšek, 6. a

OTROCI SO SE VESELILI PRAZNIKOV

Babica mi je pripovedovala, kako so pri njih nekoč praznovali veliko noč. Ker je bilo pri hiši veliko otrok, je hrane primanjkovalo, zato so se otroci zelo veselili praznikov. Še posebno veselje je bilo okoli velike noči, saj je njihova mama takrat spekla bel kruh, potico in kolačke, ki so bili nadevani z orehi. Pobarvala je tudi domača jajca. Ker takrat še ni bilo barv, so jih barvali kar s čebulnimi olupki. Bogatejši sosedje so pirhe barvali s krep papirjem tako, da so ga dlje časa prekuhávali in tako dobili različne barve, glede na barvila papirja. Skuhali so tudi šunko in na njivi nakopali hren. Vse dobrrote so pripravili v petek pred velikonočno nedeljo, ker so nesli v soboto v cerkev k blagoslovu. Otroci so težko pričakali nedeljo, ko so morali zjutraj k procesiji in sveti maši, da so potem pristopili k jutranjem zajtrku z velikonočnimi dobrotami. Po zajtrku je vsak dobil svoje jajce – pirh, v katerega so od daleč lahko metali kovančke in tekmovali, kdo bo jajca prej zadel.

Zapisala: Erika Bradač, 7. a

BARVANJE PIRHOV

Mnogi ljudje tudi v današnjem času praznujemo veliko noč. Od starih časov se praznovanje velike noči razlikuje po tem, da praznikov ne pričakujemo več s takim veseljem kot nekoč, saj si lahko vsak dan privoščimo dobrote, ki so bile včasih samo ob praznikih. Za veliko noč barvamo pirhe z različnim barvami. Mamica speče slastno potico in skuha šunko in pripravi hren. Jedi zložimo v košaro, jih pokrijemo z velikonočnim prtičkom in jih na veliko soboto odnesemo k blagoslovu v cerkev. Nato te jedi na veliko nedeljo po sveti maši razrežemo in skupaj pozajtrkujemo. Na ta dan obiščemo tudi prijatelje, s katerimi izmenjujemo pobarvane pirhe in ocenjujemo, kdo je bil bolj izviren.

Zapisala: Erika Bradač, 7. a

VELIKA NOČ NEKOČ IN DANES

Včasih so veliko noč praznovali tako, da so ves teden pospravljali domove in okrog hiše. Na veliki petek so pekli »krapke«, potico in kuhali šunko. Na veliko soboto so barvali pirhe ter dali v jerbas šunko, potico, pirhe in nesli v cerkev blagoslovit (žegnati). Zatem so shranili dobrote v shrambo (špajzo). V nedeljo so šli ob 6. uri na vstajenjsko mašo s procesijo. Po procesiji so odšli domov in imeli velikonočni zajtrk iz jerbasa. Na kosilo so prišli ožji sorodniki in skupaj so praznovali veliko noč.

Danes praznujemo veliko noč precej podobno. Ravno tako pripravimo vse dobrote in jih na veliko soboto nesemo blagoslovit. Razlika je, da navadno ne čakamo z velikonočnimi dobrotami do

nedeljskega zajtrka, temveč jih jemo že v soboto popoldne. Na obiske gremo ponavadi na velikonočni ponedeljek.

To bi bil kratek opis praznovanja velike noči nekoč in danes.

Zapisala: Ana Kastelic, 7. b

PERILA NA VRVEH NISMO SMELI SUŠITI

Praznovanje velike noči je bilo podobno kot danes. Na veliki četrtek so vsa dela potekala normalno, zvečer smo morali v cerkev k obredom. Na veliki petek je bil strogi post. Starši so že zjutraj dali kuhat svinjsko glavo in parklje ter zelenjavo. To se je kuhalo skoraj 4 ure. Nastala je žolca. V krožnike so jo vlivali 1 uro pozneje, da se je lepo strdila. Na ta dan nismo smeli sušiti perila na vrveh, ker je to spominjalo na visenje Kristusa na križu. V soboto so šli fantje že ob 6. uri blagoslovit gobo in jo potem nosili od hiše do hiše. Ker so pri hišah dobivali denar, jih je vsakič prihajalo vse več. Gospodinje so medtem pripravljale jedi za blagoslov. Po blagoslovu so morala jedila počakati do nedeljskega jutra. V nedeljo zjutraj so ljudje šli k procesiji in slovesni maši. Po maši pa se je pričel zajtrk z blagoslovljenimi jedmi.

Pripovedovala: Marija Kuplenk, Vir pri Stični 32.

Zapisal: Žiga Kuplenk, 7. d

PRINAŠALCI OGNJA

Praznovanje velike noči se prične na cvetno nedeljo. Za cvetno nedeljo so se izdelale iz bršljana in leskovih palic butare. Po blagoslovu v cerkvi se je bršljan razdelil kravam in konjem, iz leskovih palic pa so se izdelali majhni križi, ki so se namestili na ostrešju hiše in gospodarskega poslopja. Križ naj bi obvaroval pred ognjem. Kristjani so pričeli praznovanje velike noči že v petek z molitvijo in razmišljanjem o Kristusu. Tega dne so utihnili tudi zvonovi v stiški cerkvi. V soboto so gospodinje zakurile v peči in štedilniku z ognjem oz. gobo, ki so jo prej otroci blagoslovili v cerkvi. Otroku ali prinašalcu tega ognja je pripadala nagrada prej v darilu: pirh, krhlji, suhe hruške, danes dobijo denar. Gospodinja je nato začela s pripravami za peko kruha in potic. Prav tako je skuhala posušeno svinjsko pleče ali gnat ali stegno. Pri pripravi pirhov pa smo pomagali tudi otroci, da smo jih barvali v barvilo pripravljenih iz čebulnih listov, pozneje pa tudi z umetnimi barvami; običajno je bila rdeča barva. Ko sta bila kruh in potica pečena, je mama pripravila jerbas oz. košaro, v katero je zložila celo potico in kruh, svinjsko gnjat ali pleče ter pirhe in hren. Košaro oziroma jerbas je pokrila s prtičkom, ki je bil izvezen. Na belem prtiču je bilo izvezeno jagnje, križ in črke IHS. Včasih je blagoslov opravil župnik iz Stične v večji hiši na Viru pri Stični. Sedaj pa nosijo gospodinje in otroci jedi v cerkev. Hiša je dišala po peki in vse je bilo zelo praznično. Za velikonočno nedeljo je običajno kdo od otrok dobil novo obleko, srajco kratka oblačila. Skoraj vsa družina je šla v nedeljo k sv. maši. Velikonočna maša je bila malo daljša, saj potekala vstajenska procesija. Po maši smo si zaželeli vesele velikonočne praznike in odhiteli domov, saj smo težko pričakovali velikonočni zajtrk, ki je bil pripravljen iz blagoslovljenih jedi. Pri nas je bilo v navadi, da smo imeli za dodatek k suhemu svinjskemu mesu hren, pripravljen s kisom in malo olja. Na velikonočno nedeljo smo bili doma, na velikonočni ponedeljek pa smo otroci na vaškem prostoru sekali pirhe. To je igra, pri kateri se je v dogovorjeni razdalji postavil pirh. Ta pirh je poskušal ponavadi že odrasel presekati s kovancem. Za vsak zgrešeni met je moral sekalec pirha izročiti dogovorjen denar lastniku pirha. Ko je pirh presekali, ali če je kovanec ostal v pirhu, je pirh ostal sekalčev. Ta pirh smo skupinsko pojedli.

VELIKONOČNA PROCESIJA

Priprave na praznovanje velike noči potekajo tudi danes. Gospodinje pripravijo kruh in potico v električnih štedilnikih, zato blagoslovljen ogenj (gobo) vzamejo iz vljudnosti in prinesitelj gobe dobi nagrado (denar, čokolado, pomarančo). Tudi velikonočna procesija in pojedina poteka kot nekoč, le da blagoslovljenih jedi ne pričakujemo več s tako velikimi željami kot nekoč. Danes je dobre hrane zelo veliko.

Intervju sem naredila z dedijem Milanom Vrhovcem iz Virja pri Stični, ki je star 65 let.

Zapisala: Eva Fortuna 7. c

KRISTUSOVI ŽEBLJI, KRONA, KRI ...

O veliki noči sem povprašala mamo Jožefo Zavodnik, ki je stara 63 let. Veliko noč so začeli praznovati na veliki četrtek. Na ta dan niso delali na njivah, na veliki petek pa so pospravljali po hiši ter urejali okolico. Zvečer so šli k sveti maši. V soboto so že lahko delali na njivah. Okoli 2. ure so nesli košaro v cerkev. V košaro so dali kruh, jajca, potico, hren in šunko. Župnik je nato dobrote požegnal. Hren predstavlja Kristusove žeblje, potica krono, pirhi pa kri. Za veliko noč so šli k prvi sveti maši, kjer je bila procesija. Ko so prišli domov, so najprej jedli žlikrofe, nato pa velikonočno jed iz košare, ki so ji rekli žegenj. Nato so se otroci zbrali po vasi in so imeli igro s pirhi, ki so jo imenovali sekanje pirhov z denarjem. Na velikonočni ponedeljek so šli k svojim sorodnikom na obisk in jim nesli pirhe.

VELIKA NOČ DANES

Dandanes veliko noč praznujemo približno tako, kot so jo pred leti, le da so se igre s pirhi čisto prenehale. V soboto nesemo žegnati velikonočne jedi, tako kot so jih nesli včasih. V nedeljo po prvi sveti maši se zberemo za mizo, kjer skupaj jemo požegnane velikonočne jedi.

Zapisala: Nina Zavodnik, 7. a

V ČETRTEK GREMO K MAŠI

Vse se začne na tako imenovano cvetno nedeljo, ki je nedelja pred veliko nočjo, h kateri nesemo butarice iz bršljana in oljčnih vejic, nekateri pa nesejo butarice iz barvnega papirja. V četrtek gremo k maši, prav tako pa tudi v petek, soboto in seveda v nedeljo. V petek imamo tudi strogi post. Poleg tega pa v petek pripravljamo sestavine za velikonočni zajtrk, kot so potica, pirhi, šunka, hren, velikonočni kruh in vino. Naslednji dan jih nesemo v vaško kapelico, kjer jih župnik blagoslovi, na veliko noč pa gremo k maši. Potem imamo velikonočni zajtrk, preostali del dneva pa pridejo sorodniki na obisk. Pogovarjamo se o praznovanju velike noči nekoč. Naslednji dan, na velikonočni ponedeljek, ki je tudi državni praznik, so starši doma in smo skupaj ter se pripravljamo na teden pred nami.

Zapisal: Luka Urh, 7. a

PRAZNOVANJE VELIKE NOČI – NA SPLOŠNO

Velika noč je največji in najstarejši krščanski praznik. Na veliko noč se kristjani spominjajo Kristusovega vstajenja. Kristus je vstal ponoči oziroma ob prvem jutranjem svitu. Po krščanskem pojmovanju naj bi z vstajenjem odrešil svet, zato je bila tista noč res velika, ime za ta praznik pa kar ustrezno.

Velika noč v prvotnem pomenu besede torej označuje noč od velike sobote do velike nedelje, za Slovence pa je to oznaka za praznik Kristusovega vstajenja. Velika noč je v primerjavi z božičem, ki je določen po sončnem koledarju, določen po luni. V Kristusovem času so bili v uporabi trije koledarji: egipčanski, mrtvomorski in sončni. Velika noč je bila po judovskem koledarju v zgodnji pomladi, vedno prvo nedeljo po prvi polni spomladanski luni. Cerkev jo praznuje že od četrtega stoletja naprej kot poseben spomladanski praznik.

Velikonočni krog sega od pepelične srede do velike noči: od velike noči do binkošti govorimo o velikonočnem času. Uvod v teden pred veliko nočjo je veliki teden in v njem cvetna nedelja, ko v cerkvi blagoslovljajo v šope ali butare povezano pomladansko zelenje, ker je splošno razširjeno tako pri nas kot drugje v Evropi. Na butare po raznih slovenskih krajih navežejo tudi pomaranče, limone, jabolka, razne trakove in podobno.

V velikem tednu so bile na Slovenskem znane različne šege. Na veliki četrtek je utihnil za tri dni vsak cerkveni zvon, do sobote. Utihnili so tudi vsi zvonci in zvončki ter orgle. Veliki petek je edini dan v letu, ko v cerkvi ni maše (v Bohinju rečejo, da zato, ker Bog spi). Z velikim petkom se je nekoč na kmetih že začelo praznovanje. Skoraj povsod je veljalo, da se na polju ni smelo več delati. V Selesi dolini pravijo, da bi tisti, ki bi delal zadnje tri dni velikega tedna na polju, naredil njive nerodovitne. Na Štajerskem so menili, da je ta dan zemlja mrtva, zato niso orali. Seveda je bil vsaj nekoč veliki petek najstrožji postni dan. Postili so se marsikje še na veliko soboto. Še do nedavnega so pri nas ljudje jedli v soboto dopoldan ali celo v nedeljo zjutraj, preden so se lotili znamenitega žegna posebno postno jed, ki so jo splošno imenovali aleluje.

Po vseh slovenskih pokrajinah nosijo k blagoslovu jajca. V krščanski ikonografiji simbolizira jajce Kristusovo vstajenje, ponovno stvarjenje in upanje, podobno kot v religijah, ki so precej starejše od krščanstva. Vstajenje lahko povežemo tudi s piščancem, ki slikovito razbije jajčno lupino. V krščanstvu jajce simbolizira tudi Marijino rojstvo. Slovenska velikonočna jajca se imenujejo tudi pisanice ali pisanke in se uvrščajo med najlepše okrašene primerke v vsej Evropi.

Velika noč je danes pri nas tudi državni praznik in dela prost dan.

Zapisal: Luka Urh, 7. a

3. POKUKAJMO V UČILNICE ...

ZAGRADEC IN OKOLICA

Naše delo se je začelo že nekaj dni pred začetkom tabora, saj smo morali pokrajino predhodno fotografirati. Izbrali smo lokacije, od koder smo lahko v objektiv ujeli značilne vaške motive.

V soboto smo se dela lotili takoj po zajtrku. Naravno podobo pokrajine smo prenesli na plakat v ustrezno pomanjšanem merilu in jo prikazali v obliki prečnega prereza preko doline Krke od Bovljeka, mimo Zagradca do Kremenjeka. Izdelali smo tudi zemljevid z omejitvijo naselij, ki sodijo v šolski okoliš Podružnične šole Zagradec.

Prečni prerez smo pobarvali, dodali ustrezne simbole, predstavitev pa bogato opremili s fotografijami. Naš plakat je bil estetsko povsem dovršen in marsikdo se je ob njem ustavil in ga pogledal od bliže.

Poleg tega smo za vsako naselje zagraškega šolskega okoliša pripravili še graf gibanja števila prebivalcev od prvega uradnega popisa na Slovenskem leta 1869 do zadnjega v letu 2011.

Imeli smo tudi nekaj prostega časa. Ogledali smo si delo drugih skupin, na igrišču igrali nogomet, odbojko in se pogovarjali. Medtem smo tudi malicali; v "škrniclju" smo dobili kruh, jabolko in pecivo.

Po kosilu, ob 13. uri, smo začeli s predstavitvami raziskovalnega dela. Na vrsti smo bili četrti; našo predstavitev je vodil Heni.

Bili smo uspešni. Imeli smo se lepo. Zelo smo se zabavali in dopoldne preživeli v dobri družbi. Nikomur od nas ni bilo žal, da smo se udeležili raziskovalnega tabora.

Zapisali: Nika Struna, Henrik Perko, Nika Šinkovec, Jože Šinkovec, vsi iz 9. a in mentorica Mojca Hrvatin

Henrik Perko, Nika Struna, Jože Šinkovec, Nika Šinkovec, vsi iz 9. a.

KITNI VRH IN NJEGOVE POSEBNOSTI

Raziskovalni tabor se je odvijal v Zagradcu. Organizirala ga je gospa Zlata Kastelic in podružnična šola Zagradec.

Dan se je začel s prihodom pred podružnično šolo v Zagradcu. Pred začetkom je bilo nekaj prostega časa, ki smo ga s prijatelji izkoristili za igranje nogometa na igrišču poleg šole. Nekaj minut čez osmo uro zjutraj smo se udeleženci zbrali v avli šole. Po kratkem nagovoru vodje šole Slavke Nahtigal in ravnatelja Marjana Potokarja smo zajtrkovali. Nato smo se zbrali po skupinah. Naša skupina je z gospodom Slavkom Blatnikom odšla na Kitni Vrh. Tam so nas pričakale prijazne gospe s čajem. Gospod nas je nato odpeljal po vasi in nam povedal nekaj o zgodovini kraja in zanimivostih. V spomin se mi je najbolj vtisnila okoli 300 let stara hiša.

Spoznali smo napeto in zanimivo zgodovino kraja. Po obhodu vasi so nam gospe pripravile čaj in kraljeve medaljone (palačinke). Nato smo se vrnili v Zagradec, kjer smo imeli nekaj prostega časa, ki mu je sledilo kosilo. Na koncu so se še predstavile vse skupine in nadvse zanimiv dan se je končal.

Zapisal: Rok Bašnec, 9. d

Kraljevi medaljoni na Kitnem Vrh

V soboto, 23.3.2013, smo odšli v Zagradec na raziskovalni tabor. Moji babici je njena babica pripovedovala. Vse se je začelo ob 8. uri, ko smo v šoli v Zagradcu pojedli zajtrk (polento in mleko). Nato smo se zbrali po skupinah in naša skupina je odšla v Kitni Vrh.

Do Kitnega Vrh smo se peljali z gasilskim kombijem, nato pa so nas postregli s čajem. Gospod Slavko Blatnik, ki je bil naš vodič, nam je razdelil liste, nato smo se odpravili na pot. Na začetku nam je pokazal značilno hišo, ki naj bi bila stara okoli 300 let. Povedal nam je njene značilnosti in kako so včasih ljudje živeli. Potem smo se sprehodili po vasi in ustavili pri gospodu, ki zbira stare predmete. Če katerega predmeta nismo poznali, nam je gospod razložil njegovo uporabo. Pogledali smo tudi slike, ki so bile narisane na stenah hiš. Ogledali smo si značilno klet, v kateri je bil prej hlev. Gospod Slavko nam je predstavil tudi rimsko cesto, ki je potekala od Siska čez Slovenijo. Kmalu smo se odpravili nazaj. In tam so nas čakali „kraljevi medaljoni“ in čaj. Ko smo se najedli, smo se odpravili nazaj v šolo v Zagradec, kjer smo morali narediti plakat ter predstavitev. Kmalu je bilo tudi kosilo.

Po kosilu smo se pripravili na predstavitev. Bilo je veliko različnih skupin, nekatere so vezle, drugi so delali „jerbas“, tretji pa so delali rožice iz papirja. Po predstavitvi skupin se je raziskovalni tabor zaključil. Meni je bilo zelo všeč, saj sem izvedel veliko novega in zanimivega. Upam, da bo še veliko takih dni.

Zapisal: Tim Kastrevc, 9. d

Rok Bašnec, 9. d, Stojan Kuhelj Petrovski, 8. a, Luka Kastelic, 9. a, Tim Kastrevc, 9. d, Matic Erjavec, 9. d.

SPOMINI NA ŠOLO

Slavka Nahtigal

1. Zakaj ste postali ravno učiteljica?

Navdušila me je učiteljica prvega razreda, prej o tem nisem razmišljala.

2. Opišite pot šolanja. Kje ste šolali?

Osnovno šolo sem obiskovala v Zagradcu in v Stični. Nadaljevala sem na srednji vzgojiteljski šoli v Ljubljani in naprej na Pedagoški fakulteti. Nato sem diplomirala pedagoško vzgojo in razredni pouk.

3. Kaj posebej zanimivega v tem času?

Naučila sem se plesati, plavati, smučati, drsati, igrati klavir, flavto ...

4. Kje vse ste bili zaposleni?

V vrtcu Žužemberk, nato še v šoli v Žužemberku. Enajst let pa učim v Zagradcu.

5. Kako ste prispeli v Zagradec?

Upokojila se je učiteljica Valerija Zaletelj, bilo je prosto mesto, meni pa je bila ta šola všeč, pa še sama sem jo prej obiskovala.

6. Spomini na Zagradec?

Na Zagradec imam najlepše spomine, predvsem na učence prvih razredov.

7. Kaj se vam je najbolj vtisnilo v spomin na zagraški šoli?

Najlepše trenutke smo doživeli s starši in z učenci. Tako v šoli kot na prireditvah. Najlepše spomine imam na piknike na Kitnem Vrh. Lepe so tudi urice na delavnicah, ki jih preživimo skupaj s starši in učenci.

Zapisal: Luka Urh, 7. a

Luka Urh, 7. a in učiteljica Slavka Nahtigal.

Anica Grčman

1. Zakaj ravno učiteljica?

Vedno sem rada delala z otroki. Sprva sem hotela postati vzgojiteljica, a pozneje sem se postala učiteljica.

2. Opišite svojo pot šolanja.

Najprej sem naredila osnovno šolo "na Hribčku", tj. v Stični, nadaljevala sem v samostanu v Stični. Osnovnošolska pot je bila tako zaključena. Gimnazijo pa sem zopet obiskovala "doma", v samostanu v Stični. Nato pa sem se dve leti šolala na Pedagoški akademiji v Ljubljani.

3. Kaj posebnega v tem času?

V šolo sem se vozila. Prijateljstva smo sklepali na poti – v avtobusu.

Anica Grčman

4. Kje vse ste bili zaposleni?

Najprej sem se zaposlila na OŠ Maksa Pečarja v Ljubljani, v Črnučah. Tam sem bila 15 let. Nato pa sem se preselila v domači kraj in se zaposlila v OŠ Stična. Bila sem skoraj na vseh podružnicah, razen na Krki in v Ambrusu. Medtem se je zgradila nova šola v Višnji Gori in v Ivančni Gorici.

5. Kako ste "prispeli" v Zagradec?

Leta 2005 se je odprlo delovno mesto razredne učiteljice v Zagradcu in po izbiri ravnatelja sem prispela v Zagradec.

6. Spomini na šolo v Zagradcu?

Kraj je prijeten. Všeč mi je, ker je šola majhna. Učenci so nadvse prijetni. Veliko mi pomeni, da z učenci nastopamo na kulturnih prireditvah; pomagam jim pri oblikovanju predstav.

7. Kaj se vam je najbolj vtisnilo v spomin?

Zelo uživam na športnih dnevih, predvsem pohodih, saj sem tako spoznala bližnje vasi in kraje v bližini šole.

Zapisal: Luka Urh, 7. a

Ciril Mišmaš

1. Zakaj ste postali ravno učitelj?

Zato, ker se že od malih nog rad ukvarjam z mladino.

2. Opišite pot šolanja. Kje ste šolali?

Osnovno šolo sem do 4. razreda obiskoval v Ambrusu, nadaljeval pa v Stični. Gimnazijo sem prav tako obiskoval v Stični, danes se šola imenuje Gimnazija Josipa Jurčiča. Učiteljske veščine sem pridobival na Pedagoški akademiji v Ljubljani.

3. Ste doživeli kaj posebej zanimivega v tem času?

Med študijem sem spoznal veliko novih sošolcev in sošolk, s katerimi se še dandanes srečujem na obletnicah mature. Veliko se družimo. Na naš študij so ostali lepi spomini.

4. Kje vse ste bili zaposleni?

Leta 1964 sem se zaposlil na podružnični šoli v Ambrusu; po desetih letih poučevanja na tej šoli sem odšel v Zagradec.

5. Kako ste »prispeli« v Zagradec?

Ko sem poučeval v Ambrusu, so dva oddelka kombinirali. Izgubil sem delovno mesto, v Zagradcu pa je bilo še prosto delovno mesto, tako da sem še zdaj tukaj.

6. Spomini na Zagradec.

Na zagraško šolo me vežejo lepi spomini – tako na učence kot na sodelavce. Skozi »moje roke« je šlo 30 generacij otrok, ki se jih še danes spominjam.

7. Kaj se vam je najbolj vtisnilo v spomin v zagraški šoli? Starši, učenke/učenci, dogodki, proslave, šolska knjižnica, ekskurzije ...Kako? Opišite nam, prosim.

Spomini so vedno tako lepi kot tisti, ki se jih ne spominjamo najraje.

Veliko smo sodelovali s starši, krajani, s sodelavci. Pa naj je bilo to na proslavah, prireditvah, ekskurzijah. Nekoliko manj lep spomin me veže na prometno nesrečo, ko smo šli na ekskurzijo na Bled. Takrat se je nekaj otrok tudi poškodovalo.

Zapisal: Luka Urh, 7. a

Učitelj Ciril Mišmaš in Luka Urh, 7. a.

OBISKOVANJE ŠOLSKE KNJIŽNICE

Intervju z zagraškima učenkama

Ema Koščak

- 1. Katera je bila tvoja prva prebrana knjiga?** Zelo rada sem prebiral Frančka in Groznega Gašperja.
- 2. Kaj pa pesmice?** Rada berem predvsem smešne pesmice in tiste, ki se veliko rimajo.
- 3. Kaj pa bralna značka?** Ja, sem jo že prebrala za 4. razred. Prebrala sem Anico, Emo – zavetnico živali, Majhno in veliko ...

Tjaša Maver

- 1. Kako si izposodiš knjigo?** Povem učiteljici, da sem jo vzela in se dogovorim, da jo čez štirinajst dni prinesem nazaj. Kdaj pa mi knjigo prinese tudi starejša sestra iz Stične.
- 2. Redno obiskuješ knjižnico?** Enkrat na mesec, ker mi večino knjig, ki jih preberem, prinese sestra.
- 3. Katero knjigo si si nazadnje izposodila?** Anico in počitnice.
- 4. Kolikokrat pogledaš v SSKJ?** Odprem ga takrat, ko moram razložiti kakšno neznano besedo.
- 5. Kaj še počneš v knjižnici poleg izposojanja knjig?** Skupaj gledamo kakšno risanko ali film; skupaj ga potem obnovimo.
- 6. Kako pa kaj tvoje ocene?** Imam same petke, razen pri naravoslovju in družbi. To imam štiri.

Zapisal: Luka Urh, 7. a

Ema Koščak, 4. r., Luka Urh, 7. a in Tjaša Maver, 4. r.

Ravnatelj Marjan Potokar in dolgoletni vodja šole v Zagradcu, Ciril Mišmaš.

Iz zapuščine Maruše Svetič.

VELIKONOČNI JERBAS

Naša skupina je pod vodstvom učiteljice Jožefe Zajec pripravljala velikonočni jerbas.

V jerbas smo dali:

- šunko – ponazarja umrljivo telo,
- kruh – ponazarja vstajensko telo,
- pirhe – predstavljajo kri,
- hren – ponazarja žeblje,
- potico – to je trnjeva krona.

Naučile smo se, da je velika noč vedno 46 dni po pepelnični sredi, en teden po cvetni nedelji in po prvi spomladanski luni.

Velika noč je največji krščanski praznik. Jerbas so nesle gospodinje na glavi, za ravnotežje pa so si podložile svitek.

Izvedele smo za običaj, pri katerem so mlada dekleta tekmovala, katera bo prva vzela jerbas in stekla iz cerkve. Tista se je še v istem letu tudi poročila.

Izdelale smo tudi plakat, ki prikazuje jerbas in kaj vse se dá vanj. Izdelek smo tudi predstavile.

Zapisale: Sara Prokofjev, 8. a, Anita Maver, 8. a, Karmen Pintar, 9. d, Maja Jernejčič, 9. d

Karmen Pintar in Maja Jernejčič, 9. d, učiteljica Jožefa Zajec; Anita Maver in Sara Prokofjev, 8. a.

BARVANJE PIRHOV

Pirhi naredijo velikonočne praznike še bolj slovesne in imajo močno simboliko. Ta pravi, da je Kristus ob vstajenju odprl svoj kamniti grob prav tako, kot mladi ptič, ki prebije jajčno lupino, ki ga obdaja. Rdeča barva pirha, ki je danes najbolj razširjena, predstavlja Kristusovo kri. Rdečo bravo povezujejo z življenjsko vitalnostjo. Po ljudskem izročilu ime prvega človeka Abrahama v hebrejščini pomeni rdeč.

Preden se lotimo barvanja pirhov z naravnimi materiali, moramo vedeti sledeče:

- “naravne” barve niso tako močne kot kupljene,
- končna barva jajca je odvisna od barve jajčne lupine in namakanja oz. kuhanja jajca v barvilu,
- k tekočini dodamo nekaj belega kisa (2 jedilni žlici na 1 liter tekočine),
- pred barvanjem jajce operemo in posušimo; barva se bolj enakomerno prime.

Katere naravne materiale lahko uporabimo?

- čebulne olupke,
- sok rdeče pese,
- ohlajeno tekočino rdečega zelja,
- ohlajeno tekočino kurkume ...

Mark Glavič, 1. r., Mike Longar, 2. r., Natalija Ferlin, 1. r.

Kako barvamo?

Primerno količino materiala za barvanje zmešamo z 1 litrom vode in dvema žlicama belega kisa. Sestavine zavremo in počasi kuhamo pol ure. Nekatere materiale moramo prej namakati in šele nato jih kuhamo. Obarvano tekočino precedimo v lonček in ohladimo.

Jajca skuhamo posebej. Takoj zatem jih potopimo v pripravljeno, ohlajeno barvilo in jih namakamo glede na navodila. Med namakanjem jih moramo vsake toliko časa obrniti, da se barva enakomerno prime.

Ko so pirhi pobarvani, jih vzamemo iz tekočine in jih premažemo s kosom špeha, da se jajca lepo svetijo.

Postopek našega barvanja s čebulnimi olupki:

- nabrali smo cvetove in različne rastline (zvončke, trobentice ...),
- na jajce smo položili cvet, čez smo navlekli najlonko,
- najlonko smo tesno povezali in jo na koncih zvezali,
- jajca smo položili v posodo s čebulnimi olupki in vanjo nalili hladno vodo, v katero smo dodali 1 dcl kisa in sol,
- jajca smo kuhali približno 15 minut,
- odlili smo vodo, odčili najlonke in dobili rjavo obarvane pirhe z vzorčki,
- pirhe smo nato namazali z oljem, lahko pa bi jih namazali tudi s špehom.

V skupini so sodelovali: Nuša, Nina, Maj, Jakob, David, Gal, Špela, Eva G., Eva F., Lea, Natalija, Urška, Zara, Matej, Tilen, Edi z mentoricama Natalijo Gabrijel in Jasmino Selko.

Povzela: Zlata Kastelic po zapisih Natalije Gabrijel in Jasmine Selko

Matej Glač, 4. r. in Tilen Majes, 4. r.

Barvanje pirhov; mentorici Jasmina Selko in Natalija Gabrijel.

IZDELAVA BUTAR

Izdelovanje butar je starokrščanski običaj. Ponazarja Jezusov prihod v Jeruzalem. V dolgem časovnem obdobju se je ta običaj razširil ter se spremenil glede na različne pokrajine. V Sloveniji ima skoraj vsaka župnija določeno posebnost.

Mi smo danes želeli prikazati razlike v izdelovanju butar v naši pokrajini, ki jo združuje matična šola. Butara je sestavljena iz glave, v kateri je izdelan križ, popkov, oljčne vejice, tri vejice s tremi popki na vrhu, po možnosti iz istega grmovja, brinja, drena, tri madike sadnega drevja in cvetočo vejo, ki ponazarja prebuditev pomladi.

Nato smo sestavili "nogo butare", trto ali krono smo zvili iz srebot. Nogo butare so sestavljale mačkove ali leskove palice. Glavo in nogo smo povezali skupaj, potem pa smo pričeli z glavnim delom, to je povezava bršljana. Ko smo butaro izdelali, smo jo ovili z belim trakom.

Žegenj je moral obvezno imeti pravico, saj je bil običaj, da so se fantje, ki so nosili žegenj, pred cerkvijo z njimi tudi stepli. Kdor ni imel pravice, jo je odnesel najslabše. Bil je najbolj tepen.

Zapisal: Luka Kastelic, 9. a

Luka Hočevar, 6. a, mentor Stane Kastelic, Miha Ižanec, 6. a.

Izdelovanje butaric na stiški način

Potrebujemo tri vejice sadnih dreves, mačice, bršljan, oljke, brin, trto (ne vinsko). Najprej naredimo glavo. Glava sestoji iz treh sadnih vejic, križčka, oljke, brina in malo bršljana. Nato iz mačic naredimo "nogo" in jih zvežemo. Na koncu malo mačic odrežemo in dodamo trto. Glavo zatakujemo na nogo in jo dobro pritrdimo. Za vrvice na nogi zatikamo bršljan, dokler se nam ne zdi dovolj. Lahko dodamo tudi pomarančo. Na koncu v "boden" – konec mačic – zabijemo pravico. To je včasih pomenilo, da se fantje lahko tepejo z butarami.

Mentorja: Anica Grčman in Stane Kastelic

Luka Hočevar, 6. a, mentor Stane Kastelic, Jošt Adler, 7. b, Jan Hrovat, 7. a, Matija Kovač, 7. b.

Miha Ižanec, 6. a, mentorica Anica Grčman, Luka Kuhelj, 6. a.

ROŽE IZ KREP PAPIRJA

Velikonočnica, teloh, žafran

V soboto, 23. 3. 2013, smo bili nekateri učenci iz OŠ Stična (etnologi) in učenci iz PŠ Zagradec na etnološkem taboru na PŠ Zagradec. Razdeljeni smo bili na več skupin; jaz sem bila v skupini, ki je izdelovala rože iz krep papirja.

Ko smo se vsi učenci in učitelji zbrali v šoli, smo najprej zajtrkovali. Po zajtrku smo se, razdeljeni po skupinah, lotili dela. Začele smo izdelovati rože iz krep papirja. Gospa Nada Seliškar in Nataša Blatnik sta nas naučili izdelovati teloh, žafran in še nekaj cvetlic. V skupini je sodelovala tudi učiteljica Zdenka Ograjšek, ki je prava mojstrica v izdelovanju "suhih" šopkov.

Kmalu smo dobile naročilo: izdelati rožice za vse mentorje in mentorice, ki so bili tisti dan v PŠ Zagradec. Prešteli smo učiteljice; bilo jih je več kot 25. Seveda smo si naredile tudi šopek zase.

Ko smo naredile rožice, smo si ogledale ostale skupine in naredile plakat, na katerega smo si zapisale postopek izdelave in ga okrasile. Nato smo učenci in učitelji jedli kosilo (enolončnico in štrudelj).

Po kosilu smo se skupine predstavile. Učiteljice in zunanji sodelavci in sodelavke so dobili rožico iz krep papirja, ženski del ekipe pa pravi nagelj za materinski dan. Tega je prispevala KS Zagradec. Po zaključku smo si vsi še malo ogledali dela, ki so jih izdelali ostali učenci. Druženje je bilo nepozabno.

Zapisala: Donna Glač, 9. d

Pomladne rože iz krep papirja

TELOH (temnozeleno, rumeno, belo)

Imaš rumen trak, dolžine 12 cm in širine 3 cm; trak večkrat prepogni in nareži resice. Potem trak zvij in tako dobiš sredico cveta.

Potem pripraviš bel trak, 12x6 cm; trak prepogni na polovico in nato na 3 dele (harmonika); nato list od polovice navzgor obreži – dobiš cvet.

List teloha nastane iz zelenega papirja velikosti 10x12 cm; sestavljen je iz šestih listov širine 1,5 cm.

Postopek izdelave cveta:

- okrog rumene cvetice ovijemo bel cvet, ki ga ovijemo z žico,
- list posebej ovijemo z žico,
- sledi ovijanje žice z zelenim trakom – najprej ovijem list, nato cvet, h kateremu med ovijanjem dodam list.

VELIKONOČNICA (nežno zelena, rumena, svetlo vijolična)

Imaš rumen trak, dolžine 12 cm in širine 3 cm; trak večkrat prepogni in nareži resice; potem trak zvij. Tako dobiš sredico lista.

Potem pripraviš vijolični trak 12x6 cm; trak prepogni na polovico in nato na tri dele (harmonika). Nato list od polovice navzgor obreži – cvet.

List velikonočnice nastane iz nežno zelenega papirja velikosti 6x6 cm; sestavljen je iz resastih listov širine 0,5 cm.

Postopek izdelave cveta:

- okrog rumene sredice ovijemo vijolični cvet, nato z žico ovijemo cvet, sledi ovijanje z zelenim trakom.,
- list ovijemo okrog napol ovite žice in nadaljujemo z ovijanjem žice do konca.

Nataša Blatnik, Patricija Blatnik, Urša Kovač iz 9. c in mentorica Zdenka Ograjšek.

ŽAFRAN (oranžna, zelena, bela, rumena, roza)

Pripravi oranžen papir 3x5 cm, ga nareži na resice; potem vsak del med prsti zviješ.

Sledi priprava traku za cvet, ki naj bo velik 1,5 cm x 10 cm. Ta trak zavrti na sredini in stisni spodaj; po sredini ga malo raztegni. Za en cvet potrebuješ tri trakove.

Pripravimo še zelen list 4x5 cm in iz zgornje strani izrežemo ozke trikotnike.

Postopek izdelave žafrana: K oranžni sredici dodajamo tri liste v izbrani barvi, bela, rumena ali roza, nato to ovijemo z žico, šele potem dodamo zelene liste in ovijemo žico z zelenim trakom.

Zapisala: Zdenka Ograjšek, mentorica

Sestri Nataša Blatnik in Patricija Blatnik, 9. c.

Pomladanski šopek.

Urša Kovač, 9. c, Zoja Jernejčič, 3. r. in mentorica Zdenka Ograjšek.

Janez Ivan Rošelj, Ciril Mišmaš, Zlata Kastelic, Donna Glač, 9. d, mentorica Nada Seliškar, Patricija Blatnik, Urša Kovač, obe 9. c.

VEZENJE - "ŠTIKANJE"

Izdelovanje vezenin (okraševanje oblačil in drugih tekstilnih izdelkov) je bilo in je še vedno priljubljeno domače rokodelstvo.

Tehnika vezenja se je spreminjala že v stari Grčiji. V srednjem veku so vezenine krasile sobane na dvorih in v palačah, v cerkvah pa jih na oltarjih in raznih prtičkih najdemo še danes.

Na slovenskih tleh so se razvijale različne tehnike vezenja. Belokrajnsko tkaničenje, v Slovenski Istri angleško vezenje in vezenje rišelj, na Gorenjskem vezenje s križci. V dolgih zimskih večerih so mestne gospe vezle z belo prejico v angleškem vezenju in vezenju rišelj, kmečke žene in dekleta pa so vezle v pisanih barvah. Dekleta so vezla predvsem za svojo balo prtičke, zaves, pregrinjala (za okrasitev svojega novega doma).

Danes se otroci lahko naučijo tehnike vezenja v osnovni šoli pri izbirnem predmetu vezenje.

Z izbirnim predmetom vezenje smo se v soboto, 23. 3. 2013, udeležili etnološko raziskovalnega tabora »Moji babici je njena babica pripovedovala« v Zagradcu.

Predstavili smo delo pri izbirnem predmetu, kjer trenutno učenke in učenec vežejo izdelek po svoji izbiri. Vežejo z osnovnimi tehnikami v barvnih prejah. Nekateri so nadaljevali vezenje prtov s predlogami oz. motivi, ki so jih narisali že pri izbirnem predmetu.

Ena učenka pa je predstavila risanje motiva na material (pokrov platnene torbe) in potem nadaljevala vezenje z enostavnim stebelnim vbodom, širokim stebelnim vbodom in polnim vbodom.

Vezenje je rokodelska dejavnost, ki nam zelo skrajša čas. Tako je bilo tudi na taboru. Učenke in učenec so tako pridno vezli od začetka do konca, da bi, če jih ne bi spomnila, pozabili tudi na malico.

Zapisala: Katja Bizjak, prof.

Mentorici Andreja Robek Perpar in Katja Bizjak, Nives Košak, 8. b, Sindi Erjavec, 3. r., Karin Žgajnar, 3. r., Saška Nešović, 7. a in Teja Černe, 8. c.

Mentorica Katja Bizjak in Karin Žgajnar, 3. r.

Jaka Kocmur, 7. a

Vezenje je prava dejavnost za krajšanje časa. Svojih izdelkov smo se lotili tako, da smo vnaprej narisali različne velikonočne motive. Na etnološkem taboru so si prijavljeni otroci izbrali svoj prtiček z vzorcem.

Otrokom sem pokazala navadni vbod, ki so ga hitro osvojili. Pridružili so se nam tudi učenke in učenec izbirnega predmeta vezenje, ki ga vodi Katja Bizjak. Učiteljica nas je naučila nekaj tudi o drugih vbodih (angleško vezenje, križni vbod, polnjenje). Delo je potekalo bolj počasi, saj je vezenje družabna dejavnost, kar pomeni, da smo se vmes marsikaj pogovorili, si vzeli čas za malico, za obhod k drugim skupinam. Zato nekateri izdelki niso bili dokončani, bodo pa gotovo dokončani doma, saj nas je dejavnost zelo prevzela.

Zapisala: Andreja Robek Perpar, prof.

Karin Žgajnar, 3. r.

IZDELAVA IGRAČ IN VEZENJE S KRIŽCI

Punčke iz cunj

Ta delavnica je bila posebej zanimiva. Naše mentorice Aleksandra Šparl, Mateja Jere Grmek in Maja Sever so prinesle nekaj vreč ostankov blaga, zunanja sodelavka Andrejka Butara pa šivalni stroj. In delo se je pričelo. Vzele smo škarje in začele izrezovati obleke, srajčke, hlače. Iz volne smo naredile lase, frizure spele s sponkami, pentljami. Iskale smo različne motive: poročne obleke, za vsak dan, oblekice šolskih otrok nekoč. Nastalo je deset prekrasnih punčk iz cunj.

Postopek dela smo nato prikazali na PP predstavitvi. Res enkratno. Moramo še povedati, da sta dva zagraška fanta vezla!

Povzela: Zlata Kastelic, prof.

Pia Požek, Iza Škufca, 8. b, Nežka in mentorica Mateja Jere Grmek, Florjan Mohorčič, 4. r., mentorica Maja Rus; Morena Jerlah Paolini, Erika Bradač in Nina Zavodnik, vse tri 7. a.

Tim Jernejčič, 5. r.

Primož Globokar, 5. r.

Morena Jerlah Paolini, 7. a, Erika Bradač, 7. a in mentorica Andrejka Butara

Punčke iz cunj so nastajale pod spretnimi prsti učenk in mentoric Aleksandre Šparl, Andrejke Butara, Maje Sever in Mateje Jere Grmek.

ČAJI IZ BABIČINE SKRINJE

V soboto, 23. 3. 2013, smo raziskovali preteklost (način življenja, običaje ...). Zbrali smo se ob 8. uri. Ko smo začeli, nam je učiteljica povedala program in lotili smo se dela. Naša skupina je pripravljala čaje iz babičine skrinje.

Naredili smo plakat, na razstavi smo imeli herbarije, razne domače čaje, skodelice, filtre raznih vrst, za okras pa smo dodali nekaj piškotov in skuhali še čaj.

Na koncu smo se skupine predstavile s plakati. Po predstavitvi smo pospravili in odšli domov.

Ta tabor mi je bil zelo všeč, ker smo se tudi veliko naučili in se imeli lepo.

Zapisala: Anamarija Korevec, 8. c

Klara Lampret, 8. r, Anamarija Korevec, 8. c, mentorica Elizabeta Kadunc Križaj, Tadej Perko, 7. b, Jan Bratina, 8. a, Ajda Hočevan, 8. r.

V soboto, 23. 3. 2013, smo v okviru izbirnega predmeta rastline in človek izvedli raziskovalno nalogo o čajih.

Pri starih mamah smo se pozanimali o različnih vrstah čajev. Povedale so nam, da za vsako bolezen rož'ca raste. Ugotovili smo, da so čaji lahko zdravilni, v velikih količinah pa škodijo. Naredili smo razstavo doma nabranih čajev. Razstavili smo lipo, bezeg, 1000-rožo, meliso, meto ... Poleg čajev smo na razstavo postavili stare skodelice za čaj, vrče ter filtre za čaje. Stari narodi čaje uporabljajo v svojih običajih, nekateri čaji zahtevajo dolgotrajno pripravo.

Raziskovali smo čaje in ugotovili njihove zdravilne učinke. Razvrstili smo jih od najbolj učinkovitih do najbolj neučinkovitih. Izdelali smo plakat in svoje ugotovitve predstavili tudi obiskovalcem. Pripravili smo degustacijo čajev in postregli čajno pecivo. Čaje smo pripravili z doma pripravljenimi mešanicami. Mešali smo lipo, kamilice in bezeg. Pripravili smo jih kot poparek z vrelo vodo. Uporabili smo vrč z filtrom, lahko pa bi jih pripravili s filtrirano vrečko ali pa bi preprosto uporabili čaj iz trgovine.

Veselilo nas je delo s čaji, naučili smo se veliko novega in spoznali tudi nove vrste čajev.

Zapisali: Klara Lampret in Ajda Hočevnar, 8. r.

Čajčki v ličnih vrečkah; čaj za pokušino.

PLETENJE KOŠAR

KOŠARA

- ☞ Košara je že zelo star predmet, katerega so uporabljali že v starih časih in še dandanes je zelo uporabna.
- ☞ Z njo so hodili na polja po pridelke, služila je pobiranju jabolk, krompirja, nabiranju gob...
- ☞ Večino košar so izdelali doma; v zimskih časih so pri vsaki hiši pridno izdelovali koše, košare, grablje...
- ☞ Da pa je košara nastala, je bilo potrebno priskrbeti ustrezen material.

POTEK DELA PLETARSTVA

IZDELAVA VITER

Najprej so nabrali vitre, jih obelili in razcepili tako, da so dobili nekakšne šibe. Izdelamo jih lahko samo z uporabo noža. Vitre so precej tanjše ob šib, zato se veliko lažje upogibajo. Šibe se pri sušenju zelo skrčijo, zato se izdelek zvije.

NABIRANJE ŠIB

- ☞ Šibe so enoletni poganjki; so tanke, dolge in se že brez obdelave lepo upogibajo.
- ☞ Najbolj upogljive in uporabne so vrbove šibe, ki jih nabereemo spomladi.
- ☞ Druga sezona nabiranja šib je jeseni.

LUPLJENJE VRBOVIH ŠIB

- ☞ Šibe takoj olupimo ter jih kuhamo v večji posodi.
- ☞ Tako olupljene šibe so na nek način konzervirane, saj se lahko tudi shranijo za pletenje v zimskem času.

ZAKJUČNE MISLI

- ☞ To košaro imamo doma in jo še vedno uporabljamo.
- ☞ Izdelal jo je pokojni dedek.
- ☞ O izdelovanju košar mi je pripovedovala babica.

Pripravila: Nina Zavodnik, 7.a

Miha Pintar, 5. r.

Mentor Janez Mohorčič in Miha Pintar, 5. r.

Miha Pintar, 5. r.

OTROŠKI LJUDSKI PLESI IN PESMI

V soboto, 23. 3. 2013, je bila na etnološkem taboru v Zagradcu tudi skupina, kjer so učenci spoznali ljudske pesmi in ples. Skupino sta vodili Jožica Ferlin in Helena Kastelic.

V skupino je bilo prijavljenih 16 učencev, a jih je nekaj zbolelo, nekaj pa jih je v zadnjem trenutku izbralo drugo skupino. Vse dopoldne so v Kulturnem domu pridno vadili Kristijan iz 1. razreda, Sara, Nina in Patricija iz 2. razreda, Alja iz 3. razreda in Patricija iz petega razreda. Naučili so se celoten splet z naslovom »Kruhek«. Najprej so zaplesali rajalno igro »Bela, bela lilija«, nadaljevali s pregovori o kruhu, zaplesali ples »Mat`potico pečejo« in za konec še »Koutre šivat«. Ples se je zaključil s kruhom, ki je bil že spečen in ga je Kristijan razdelil med plesalce.

Vsi plesalci so bili zelo vodljivi, hitro so se učili, posebno doživetje pa jim je bilo zaplesati v narodnih nošah na zaključni prireditvi. Ker plesa, rajanja in folklore ne more biti brez harmonike, je za primerno spremljavo poskrbel Martin Meglič iz 7. razreda.

Zapisala: Helena Kastelic, prof.

Mentorici Jožica Ferlin in Helena Kastelic, harmonikar Martin Meglič, 7. a, Kristjan Kuhelj Petrovski, 1. r., Sara Jernejčič, 2. r., Nina Jernejčič, 2. r., Alja Miklič, 3. r., Patricija Strmec, 5. r. in Patricija Kastelic, 5. r.

*Sara Jernejčič, 2. r., Nina Jernejčič, 2. r.,
Alja Miklič, 3. r., Patricija Strmec, 5. r.,
Patricija Kastelic, 5. r. in
harmonikar Martin Meglič, 7. a*

*Sara, Nina, Alja, obe Patriciji in
Kristjan so se zavrteli v ritmu polke.*

Kristjan Kuhelj Petrovski, 1. r in Patricija Kastelic, 5. r.

Zagraške punce smo imele na vajah samo enega fanta. Ta je pa "itak" za vse. No, kaj smo se naučile. Plesali smo v krogu, pravzaprav smo zaplesali venček plesov. Spremljal nas je harmonikar Martin Meglič. Naši mentorici sta bili Helena Kastelic in Jožica Ferlin.

Oblečene smo bile po ta "starem". Imele smo dolga krila, bele bluzice in predpasnike. Lase smo si spele v kitke. Naš plesalec je imel nekoliko prekratke hlače – to je včasih pač tako bilo – in belo srajco. Obleke smo si sposodili na matični šoli Stična, kjer lahko "oblečejo" večjo skupino pleslk in plesalcev.

Pa bose smo bile. Prej je bilo to čisto v redu; danes pa je še o veliki noči sneg! Nas ni zeblo, ker smo plesale v šoli.

Povzela: Zlata Kastelic, prof.

OTROŠKE IGRE NEKOČ

Ugotovili smo, da so se nekoč otroci igrali na prostem: na paši, pred šolo, na poti iz šole – te poti so bile posebej dolge in zanimive. A kaj hočemo, čas teče dalje; danes otrok ni več videti zunaj. Vsi so spravljani nekje po sobah, pred računalniki, na face booku, pa kaj še vemo, kje! Seveda tako lahko sledijo novostim v svetu, telo pa ni ravno "razmigano". Pojavljajo se razne bolezni, odpornost pada. No, bodo pa zdravniki imeli več dela!

Kljub vsemu, smo "padli noter". Naše mentorice Jožica Jevnikar, Bojana Mulh in Jasmina Glavič so nas pritegnile z različnimi igrami. Dopoldne je »minilo kot bi trenil«; na predstavitvah smo se tudi dobro odrezali. Predstavili smo gunitvist, gnilo jajce, špano, koruzni storž smo metali v nastavljeno košaro in še kaj. Torej, ni še vse izgubljeno! Le motivirati nas je treba.

V skupini so sodelovali: Jan, Žiga K., Žiga M., Uroš, Izidor, Blaž in Luka.

Povzela: Zlata Kastelic, prof.

Luka Zupančič, 3. r. in Blaž Ceglar, 3. r.

Žiga Kuplenk, 7. d, Jan Hrovat, 9. a, mentorica Jožica Jevnikar, Blaž Ceglar, 3. r, Izidor Valič, 7. d, Žiga Medved, 7. d, Uroš Dremelj, 7. d.

Fantje se igrajo »gnilo jajce«; v ozadju mentorici Jasmina Glavič in Bojana Mulh.

Pa pogledjmo, kdo bo prvi.

Ne želimo se prepirati, zato bomo prepustili "sreči", naj ona odloči, kdo bo prvi! Poznamo več načinov klicanja sreče: z izštevanjem, z "lazo", z žrebanjem, s slepo mišjo, s fucanjem. Nekateri so še danes v "rabi".

Izštevanje

Otroci stojijo v krogu. "Žrebalec" začne izštevati pri sebi s prvim zlogom in nadaljuje z naslednjim zlogom. Kaže s kazalcem. "Rešen" je tisti, ki ga zadene zadnji zlog. Seveda ostane en sam in ta začne igro.

Pa pogledjmo nekaj izštevank:

*An, ban,
pet podgan,
štiri miši,
v uh me piši!
Vija – vaja – ven!*

Ekate, pékate, cúkate me,

abl, fabl, dominé!

Ek, špek, štrle, puh

in di fore

in di aus!

(povedala Zlata Kastelic)

Ti boš mačka,

jaz bom miš,

jaz bom bežal,

ti loviš!

Eci, peci, pec,

ti si mali zec,

ti si mala prepelica,

eci, peci, pec!

(povedal Drago Logar)

Sladoled po deset,

kdor ga kupi

se zastupi,

kdor ga jé,

pa umre.

(povedal Drago Logar)

Avionček gori gre,

doli meče bombice,

kamor bomba prileti,

to se šteje EN-DVA-TRI.

(povedala Zlata Kastelic)

Izštevanka zbrala: mag. Marjeta Logar

POSLIKAVA PANJSKIH KONČNIC

Panjska končnica je ime, ki se uporablja za poslikano deščico, ki zapira čebelji panj. Nastajale so na celotnem slovenskem ozemlju. Izdelovali so jih preprosti, samouki slikarji.

Motivi na panjskih končnicah:

- nabožna vsebina,
- stvarna (realna) ali domišljajska vsebina,
- zgodovinski, vojni motivi,
- kmečki vsakdanjik,
- praznovanja,
- živalski motivi,
- satirični prizori.

Kako smo slikali?

Najprej smo "naročili" deščico pri mizarju. Nato smo jo pobarvali s temeljno bravo (belo), ki preprečuje razlivanje nanešenih barv. Na les smo narisali skico – s svinčnikom. Nato smo se lotili barvanja motivov. Te smo poiskali v različnih knjigah ali si jih izmislili kar sami.

Sledilo je barvanje s temperami. Akrilne barve so boljše, a se zelo dolgo sušijo. Ko je bila slika "nared", smo motive obrobili s tankim črnim flomastrom. Za trajnejšo rabo lahko deščico premažemo še z zaščitnim slojem, a tega mojstri panjskih končnic včasih niso delali.

Rezultat: čudoviti izdelki. Naši mentorici Vanja Peček Janoš in Alenka Puš sta bili na moč zadovoljni.

V skupini so sodelovali: Tjaša Zupančič, Tjaša Maver, Luka Urh, Tina Zupančič, Ema Koščak, Mojca Zupančič, Maja Mohorčič, Robi Hrast.

Povzela po plakatu: Zlata Kastelic, prof.

Robi Hrast, 9. a, Luka Urh, 7. a pri delu; Matej Glač in Tilen Majes pa opazujeta.

Tina Zupančič, 7. b in Mojca Zupančič, 2. r.

ČEBELARSTVO – IZDELAVA SATNIC

Čebele živijo v panjih in duplih. Glavna čebela se imenuje matica, ki leže jajčeca. Iz jajčec se izležejo čebele. Čebele imajo poklice: so čistilke, delavke ali stražarke.

V panjih živijo tudi troti. Ti oprahujejo matice. Čebele delavke nabirajo med in cvetni prah. Obstaja več vrst medu: cvetlični, gozdni, kostanjev med... Iz cvetnega prahu gradijo satovje. V satovje matica izleže jajčeca, čebele pa vanj odlagajo med.

Na delavnici smo sami izdelali satnice. Najprej smo iz lesenih deščic naredili okvirje; skozi okvirje smo napeljali žico. Nato smo pritrdili vosek – satnice – tako da smo z valjčkom žico vtisnili v vosek. To smo poskusili tudi s pomočjo elektrike, ki je segrela žico in se je vosek pritrdil na žico.

Iz voska smo izdelovali tudi sveče in okraske. Vosek smo stopili in ga vlili v modelčke – kalupe.

Na koncu smo se posladkali z medom.

V skupini so sodelovali: Tomaž, Blaž, Jure, Danijel, Janez z mentorjema Marjanom Volajem in Sabino Zaletelj.

Povzela po plakatu: Zlata Kastelic, prof.

*Janez Meglen, 5. r., Danijel Meglen, 5. r., Jure Mandelj, 9. d, mentor Marjan Volaj,
Tomaž Globokar, 9. d, Blaž Hočevvar, 9. d.*

Mentor Marjan Volaj in Tomaž Globokar, 9. d.

*Mentor Marjan Volaj, Tomaž Globokar, 9.d, Jure Mandelj 9.d, Blaž Hočevan, 9.d,
Janez Meglen, 5.r., Danijel Meglen, 5.r.*

Mentor Marjan Volaj; Tomaž Globokar, Jure Mandelj, Blaž Hočever, vsi iz 9. d, in mentorica Sabina Zaletelj.

Sabina Zaletelj »vliva« svečke.

GASILSKO DRUŠTVO ZAGRADEC

Sprejel nas je “aktualni” predsednik PGD Zagradec Slavko Ferlin. V to skupino so se vključili najmlajši in naš knjižničar Kristijan Rešetič. V gasilskem domu smo zelo uživali. Spoznali smo gasilski avto, čelado – te smo tudi pomerili – cevi, sireno, stojalo ... Vse to smo tudi narisali na predstavitveni plakat.

Zapomnili smo si številko 112. Gasilci vedno priskočijo na pomoč, a jih moramo klicati le takrat, ko je to nujno potrebno in si ne moremo pomagati sami. Njihova glavna naloga je zaščita in reševanje pri požarih in nesrečah

Gospod Ferlin nam je povedal tudi nekaj podatkov o zgodovini PGD Zagradec in nam lepo predstavil delovanje društva.

Zares smo uživali. Ko odrastemo, bomo postali gasilci.

Na pomoč!

V skupini so sodelovali: Tilen, Peter, Nejc in Črt.

Povzela po plakatu: Zlata Kastelic, prof.

Peter Furlan, 2. r., Črt Peterlin Šimec, 1. r., Nejc Zajc, 3. r. in Tilen Kuhelj, 1. r.

*Črt Peterlin Šimec, 1. r., Peter Furlan, 2. r.,
Nejc Zajc, 3. r. in Tilen Kuhelj, 1. r.*

Poziranje pred gasilskim tovornjakom.

Mentor Slavko Ferlin kaže gasilsko opremo.

OTROŠKI PEVSKI ZBOR PODRUŽNIČNE ŠOLE ZAGRADEC

V šolskem letu 2002/2003, ob prihodu na novo delovno mesto na podružnični šoli v Zagradcu, sem postala mentorica otroškemu pevskemu zboru. Do takrat je vodil zbor učitelj Ciril Mišmaš, pred njim pa učiteljica Slavka Trnovšek.

K zboru se je prijavilo veliko učencev, dobrih pevcev, ki so peli v cerkvenem pevskem zboru. Število članov je konstantno med 30 in 40 vsako leto, kar je več kot polovica učencev naše šole. Nekateri so k zboru radi hodili, ker jim je bilo v skupini lažje nastopati kot posamezno, drugi pa se z glasbo in petjem še vedno resno ukvarjajo. Istočasno je v kraju začel svojo uspešno kariero mladi glasbenik Robert Kohek. Povabila sem ga k sodelovanju in takrat se je začela uspešna pot tudi za šolski pevski zbor. Skupaj sva pripravila prvi samostojni koncert ob zaključku šolskega leta in dnevu državnosti. Zbor že 10 let nepretrgoma nastopa na vseh šolskih in krajevnih prireditvah. Udeležujemo se tudi revije pevskih zborov v Šentvidu pri s Stični. Kohek nas je pogosto spremljal na nastopih, danes naš zbor spremljajo že njegovi učenci. Mnogi dobri pevci in solisti otroškega pevskega zbora po odhodu iz osnovne šole najdejo mesto v Kohkovem zboru. Delovanje zbora pa podpirajo predvsem starši s svojim zgledom in krajevne organizacije s sponzorstvom, pogostitvijo in obiskom naših proslav.

Zapisała: Slavka Nahtigal, mentorica

Zagraški otroški pevski zbor z mentorico Slavko Nahtigal.

MODNI TRENDI V ŠOLI: OBLAČILA NEKDAJ IN DANES

Moja babica Nada Jevnikar iz Zagradca se je rodila leta 1930. Otroštvo ji je zaznamovala druga svetovna vojna in težko prebijanje skozi tiste čase. Še vedno se spominja svojih šolskih dni, pripovedovala pa mi je o tem, kako so se v njenem otroštvu oblačili za v šolo. V toplejšem delu leta so šli otroci v šolo tudi bos. Za zimski čas so jim starši priskrbeli čevlje. Drugače so nosili tudi opanke (obuvala z jermeni). Spodaj so imeli nogavice, npr. dokolenke. Deklice so bile v krilcih, pogosto so nosile tudi predpasnik in dolge kitke. Dečki pa so bili v hlačah z naramnicami, srajčkah in suknjičih.

Babica se je zgodaj naučila šivati, že kot otrok. Sešila je tudi kakšne drugačne oblekice. Rada je nosila nabrane »kiklice«, reklo se jim je »na volančke«. Tudi puloverje iz volne se je kmalu naučila plesti.

Po pogovoru z babico zapisala Anka Švigelj Koželj, prof.

...ta je pa res že stara, še iz stare
Jugoslavije..."

...tudi jaz se vsega ne spomnim..."

...otročstvo pred in med drugo
svetovno vojno...

„...takle sma pa na peč s'del...“

„...ab velik noč,Zagrašk' atroc...“

„...sestra je študirala tik pred drugo svetovno vojno,babica pa je šla tedaj k birmi...“

„...najstnica po vojni,to obleko sem si
pa sama izšila...“

„...to so eni poznani...“

„...sestra v Italiji po vojni postane
učiteljica,kraj Občine in se poroči z
učiteljem...“

...učiteljska družina...

...50-a leta, pridno se uči...

...mala in velika učenjaka...
50-a in 60-a leta

...in učenjakinje, seveda...

...šola nekoč...

.. prvi razred, sredi 50-ih let in obhajilo..

...tvoji mamici sem pa sama oblekce
šivala, zanjo in za njene punčke..."

...punčke sa mele velikat kitke..."

vsakdanje in praznično oblačilo

...šola v poznih 50-ih...
Zagradec, 1. razred

...ista generacija v gimnaziji Stična
1966/67...

„...zdej s'm pa že tvoja babica...“
otročstvo 80-ih...

...otroci 80-ih...

...in narodne noše za otroke...

S pomočjo babice Nade Jevnikar iz Zagradca in njenih spominov pripravila Anka Švigelj Koželj

RAZSTAVA ROČNIH DEL, OTROŠKIH SLIKANIC IN STARE UČILNICE

Na etnološkem taboru smo pripravili tudi razstavo, ki je obsegala tri tematike.

1. Veznine smo dobili pri učiteljici Anki Švigelj Koželj; podedovala jih je po svoji babici Nadi, ki je bila prava mojstrica ročnih del. Ne samo to, spomnim se, ko smo pred desetletjem in več delali raziskovalno nalogo o prehrani. Gospa Nada nam je pokazala njene slaščičarske izdelke: torte v obliki hobotnic, ježkov, jagenčkov, ovitih s sladkorno peno ... Razstavili smo tudi punčko - igračo, ki ji je Skupkova mama sama sešila oblekico. Pa plet ... Veliko vezenin je podarila cerkvi v Zagradcu.

Razstava prtov Nade Jevnikar, stare mame učiteljice Anke Švigelj Koželj.

Velikonočni prti iz zakladnice družine Kastelic Logar iz Krmelja. »Štikani« prti s podobo jagnjeta so nekaj posebnega.

*Na mizi so razstavljeni prti
učiteljice Andreje Robek Perpar.*

2. Otroške slikanice smo dobili iz zapuščine Maruše Svetič. Kaže, da so v tej družini veliko »dali na branje«. Nekaj naslovov: Medvedja družina iz leta 1956, Črni muc Josipa Ribičiča iz leta 1956, Rdeča kapica iz leta 1959, Patirček (istrska pripovedka) 1956, Moje veselje (pobarvanka z ilustracijami prof. Mirka Lebeza) itd.

3. Staro »učilno« smo si »izposodili« v našem šolskem muzeju v šoli na Muljavi. Tega smo ustanovili daljnega leta 1995, ko smo ga opremili s starimi klopmi, knjigami, z učili s podružnic, tudi iz stare šole v Zagradcu. Klopi s črnilniki smo pripeljali ravno iz te šole (vozila jih je učiteljica Zlata Kastelic z modro stoenko!); na njih so bile sledi golobov in še česa bolj neprijetnega ... Vse smo lepo očistili in uredili muzej na zgornjem hodniku muljavske šole. A število otrok je naraslo in naš muzejček se je moral umakniti v klet.

Predstavili smo tudi staro računalo, sliko Franca Jožefa, nekaj nazornih slik z deli v mojstrskih delavnicah in zemljevidov. Učilom so delale družbo stare igrače: žoga iz cunj, plišasti medvedek, kvačkan medvedek, zibka, svinčniki iz lesa – vse ročna dela otrok.

Zapisala: Zlata Kastelic, prof.

Stoji učilna zidana ...

Računalo iz »učilne zidane«.

4. ZAPIRAMO VRATA ...

Kako smo zaključili raziskovalni tabor v Zagradcu?

S pesmijo in plesom, seveda. Najprej je OPZ Zagradec zapel pesem Ivana Janeza Rošlja Zagradec je prav lepo mesto, ki bo mogoče kdaj postala zagraška himna.

Ker se je bližal materinski dan, so zapeli tudi pesem Mamica je kakor zarja.

Za konec pa še eno poskočno in veselo. To je bila Micika, ki ni marala nobenega od snubcev. A nazadnje ga je vendarle našla ...

Pevski zbor je na harmoniko spremljala Karmen Pintar, učenka 9. razreda OŠ Stična.

Predstave so se tudi posamezne delavnice, od čebelarstva, do priprave velikonočnega jerbasa, čajev, panjskih končnic ... do vezenja. Vsaka skupina je naredila svoj plakat, nekateri pa so se predstavili z igro, npr. Igre nekoč. Fantje so se pomerili v gunitvistu, gnilem jajcu ...

Vsakemu mentorju/mentorici smo se zahvalili s pomladnim cvetom iz krep papirja, mentorice pa so dobile še nagelj, prispevek KS Zagradec.

Domov so nas odpeljali starši, ki so bili z dejavnostmi in njihovim prikazom zadovoljni.

Zapisala: Zlata Kastelic, prof.

Raziskovalni tabor smo zaključili s prireditvijo, ki so ji starši pozorno prisluhnili.

Žiga Medved se preizkuša v »preskakovanju« kolebnice.

Maja Mohorčič, 2. r., Ema Koščak, 4. r., Tjaša Maver, 4. r., Mojca Zupančič, 2. r., Tina Zupančič, 7. b, Tjaša Zupančič, 3. r.

*»Šolska inšpektorica« Andreja Robek Perpar podaja oceno o »vizitaciji šole v Zagradcu.
Videti je kar zadovoljna ...*

VTISI O RAZISKOVALNEM TABORU

Kaj mi je bilo všeč na raziskovalnem taboru?

- Všeč mi je bilo, ker sem se naučila veliko novega, npr. izvedela sem vse o velikonočnem jerbasu, kaj spada noter, kdo ga nosi v cerkev. (Sara, 8. a)
- Najbolj všeč mi je bilo barvanje pirhov. Uporabljali smo različne barve in čebulne olupke. Tudi po rožice smo šli in z njimi okrasili pirhe. Vzorec je bil lep. Pa tudi zabaval sem se. (Edi, 6. a)
- Izdelava butaric je bila izjemna. Mentorica Anica in mentor Stane sta nas naučila, kako naredimo butarico. Vsak si je naredil svojo, pa tudi za učiteljico Zlato smo naredili eno (Miha, 6. a)
- Izdelovanje butaric me je čisto prevzelo (Luka, 6. a)
- Izbrana delavnica je bila zelo zanimiva – punčke iz cunj. Niti en sam trenutek mi ni bilo dolgčas (Pia, 8. b)
- Bilo je zakon. Učiteljice so bile zakon, edino predstavitve so bile malo dolgočasne!!! (Iza, 8. b)
- Bilo je poučno + zanimivo + zabavno. (Jure, 8. b)
- Predvsem poučno; koliko novega sem izvedela o prazniku! (Karmen, 9. d)
- Zanimivo je bilo, ko smo delali satnice in izdelke iz voska. (Blaž, 9. d)
- Tabor mi je bil všeč predvsem zato, ker smo delali vse po starih običajih. (Jure, 9. d)
- Z eno besedo: “Bilo je “fanj!” (Matic, 9. d)
- Izdelal sem si izredno lepo in veliko butarico. (Luka, 6. razred)
- Vse mi je bilo všeč. Ker ni bilo dolgočasno, ker smo se zabavali, ker smo izvedeli veliko novega o starih običajih. (Teja, 8. razred)
- Bilo je zanimivo in poučno. Všeč mi je bilo vse. Naučili smo se veliko novega. Mi smo predstavljali zelišča, ki so jih ljudje nabirali v okolici in pripravljali iz njih različne čaje. Tudi skuhali smo jih – tako – za pokušino. (Anamarija, 8. razred)

Zapisala: Zlata Kastelic, prof.

NA TABORU SO SODELOVALI

Vodja tabora: Zlata Kastelic

Učiteljice: Zdenka Ograjšek, Natalija Gabrijel, Tanja Črnivec, Jasmina Selko, Anica Grčman, Elizabeta Kadunc Križaj, Jožefa Zajec, Andreja Perpar Robek, Aleksandra Šparl, Katja Bizjak, Mateja Jere Grmek, Maja Sever, Kristijan Rešetič, Jožica Ferlin, Helena Kastelic, Alenka Puš, Vanja Peček Janoš, Mojca Hrvatinić, Zlata Kastelic, Slavka Nahtigal, Jožica Jevnikar, Bojana Mulh, Jasmina Glavič, Barbara Tomše

Drugi sodelavci šole: Marinka Štravs, *kuharica*, Jože Rus, *hišnik*, Tatjana T. Erjavec, *kuharica z matične šole*, Lojze Vrhovec

Zunanji sodelavci: Nataša Blatnik, Nada Seliškar, Marjeta Logar, Stane Kastelic, Andrejka Butara, Ivan Janez Rošelj, Slavko Blatnik, *predsednik Turističnega društva*, Slavko Ferlin, *predsednik GD Zagradec*, Marjan Volaj, Sabina Zaletelj, Janez Mohorčič, Helena Žnidaršič, *predsednica Društva kmečkih žena*, Biljana Gartner, *predsednica KS Zagradec*

RAZPORED DEJAVNOSTI Z UDELEŽENCI DELAVNIC

	<i>dejavnost</i>	<i>mentorji</i>	<i>učenke in učenci</i>
1	Velikonočni jerbas	Jožefa Zajec	Anita Maver, 8.a, Maja Jernejčič, 9.d, Karmen Pintar, 9.d, Sara Prokofjev, 8.a
2	Barvanje pirhov	Natalija Gabrijel, Tanja Črnivec, Jasmina Selko	Nina Berdajs, 7.c, Eva Fortuna, 7.c, Urška Brlek, 7.c, Nuša Marinčič, 7.c, Zara Rijavec, 7.b, Edi Begič, 6.a, Gal Janežič, 1.r., Tilen Majes, 4.r., Špela Štrus, 4.r., Matej Glač, 4.r., David Erjavec, 1.r., Natalija Ferlin, 1.r., Mark Glavič, 1.r., Lea Gregorčič, 4.r., Mike Longar, 2.r., Jakob Žgajnar, 1.r., Maj in Eva G.
3	Izdelava butar	Anica Grčman, <i>zunanji sodelavec</i> : Stane Kastelic	Miha Ižanec, 6.a, Luka Hočevnar, 6.a, Andraž Ulčar, 6.a, Jan Hrovat, 9.a, Luka Kuhelj, 6.a, Jošt Adler, 7.b, Matija Kovač, 7.b
4	Izdelava rož iz krep papirja	Zdenka Ograjšek, <i>zunanji sodelavki</i> : Nataša Blatnik, Nada Seliškar	Donna Glač, 9.d, Patricija Blatnik, 9.c, Urša Kovač, 9.c, Zoja Jernejčič, 3.r.
5	Vezenje – “štikanje”	Katja Bizjak, Andreja Robek Perpar	Karin Žgajnar, 3.r., Sindi Erjavec, 3.r., Nives Košak, 8.r., Jaka Kocmur, 7.a, Teja Černe, 8.c, Saška Nešović, 7.a
6	Izdelava igrač in vezenje s križci	Aleksandra Šparl, Mateja Jere Grmek, Maja Sever, <i>zunanja sodelavka</i> : Andrejka Butara	Izza Škufca, 8.b, Pia Požek, 8.b, Morena Jerlah Paolini, 7.a, Saška Nešović, 7.a, Nina Zavodnik, 7.a, Tina Jernejčič, Florjan Mohorčič, 4.r., Primož Globokar, 5.r., Tim Jernejčič, 5.r.
7	Čaji iz babičine skrinje	Elizabeta Kadunc Križaj	Iza Kožar Koščak, 8.r, Klara Lampret, 8.r., Ajda Hočevnar, 8.r., Anamarija Korevec, 8.c, Jan Bratina, 8.r.
8	Pletenje košar	<i>Zunanji sodelavec</i> : Janez Mohorčič	Miha Pintar, 5.r.
9	Otroški ljudski plesi	Jožica Ferlin, Helena Kastelic	Nina Jernejčič, 2.r., Sara Jernejčič, 2.r., Patricija Kastelic, 2.r., Alja Miklič, 3.r., Patricija Strmec, 5.r., Kristjan K. Petrovski, 1.r.
10	Otroške igre	Jožica Jevnikar, Jasmina Glavič, Bojana Mulh	Jan Hrovat, 9.a, Žiga Kuplenk, 7.d, Žiga Medved, 7.d, Uroš Dremelj, 7.d, Izidor Valič, 7.d, Blaž Ceglar, 3.r., Luka Zupančič, 3.r.
11	Poslikava panjskih končnic	Alenka Puš, Vanja Peček Janoš	Luka Urh, 7.a, Tina Zupančič, 7.b, Robi Hrast, 9.a, Tjaša Zupančič, 3.r., Mojca Zupančič, 2.r., Maja Mohorčič, 2.r., Ema Koščak, 4.r., Tjaša Maver, 4.r.
12	Čebelarstvo – izdelava satnic	<i>Zunanji sodelavci</i> : Marjan Volaj, Sabina Zaletelj	Tomaž Globokar, 9.d, Blaž Hočevnar, 9.d, Jure Mandelj, 9.d, Danijel Meglen, 5.r., Janez Meglen, 5.r.
13	Spomini na šolo	Anica Orel, Ciril Mišmaš, Slavka Nahtigal	Luka Urh, 7.a, Tjaša Maver, 4.r., Ema Koščak, 4.r.
14	Zagradec in okolica	Mojca Hrvatin	Henrik Perko, 9.a, Nika Struna, 9.a, Nika Šinkovec, 9.a, Jože Šinkovec, 9.a
15	Kitni Vrh in njegove posebnosti	<i>Zunanji sodelavec</i> : Slavko Blatnik	Rok Bašnec, 9.d, Matic Erjavec, 9.d, Tim Kastrevec, 9.d, Luka Kastelic, 9.a
16	Fužinarstvo v Zagradcu	<i>Zunanji sodelavec</i> : Ivan Janez Rošelj	<i>pripovedoval po skupinah</i>
17	Gasilsko društvo Zagradec	<i>Zunanji sodelavec</i> : Slavko Ferlin	Tilen Kuhelj, 1.r., Peter Furlan, 2.r., Nejc Zajc, 3.r., Črt Peterlin Šimec, 1.r.
18	Pevski zbor	Slavka Nahtigal	OPZ PŠ Zagradec, <i>harmonika</i> : Karmen Pintar, 9.d
19	Modni trendi v šoli – oblačila	<i>prispevek pripravila Anka Švigelj Koželj</i>	
20	Razstava velikonočnih prtov, ročnih del, otroških slikanic in stare učilnice	Zlata Kastelic, Kristijan Rešetič, Andreja Robek Perpar, Anka Švigelj Koželj	
21	Zaključna prireditev	mentorji skupin	<i>prikaz dela skupin</i>